

Ἰωαννικὸὶ Διαλόγοι

ἁποστολικόν
περιοδικόν

31
32

Ἰωαννικὸν
Περιοδικὸν

Ἀθωνικοὶ Διαλόγοι

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΑΓΙΟΡΕΙΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

Ἑπεύθυνος: Θεόκλητος Μοναχὸς Διονυσιάτης

Διανέμεται ὡς εὐλογία ὑπὸ τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους

Γίνονται δεκταὶ προαιρετικαὶ εἰσφοραὶ

Ἐπιστολαί: ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΝ ΕΛΙΣΣΑΙΟΝ Σιμωνοπετρίτην
Δάφνην - Ἁγίου Ὁρους

Ἑπεύθυνος Τυπογραφείου: Σωτήριος Λασκαρίδης
Βαλαωρίτου 14, Θεσσαλονίκη, τηλέφ. 536.910

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ἡ θεολογία εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον	1
Τοῦ ἁγίου Διαδόχου Φωτικῆς, τὰ Ρ' Κεφάλαια	4
« Εἰπέ τῇ Ἐκκλησίᾳ »	8
Ἀποφατικὴ καὶ καταφατικὴ θεολογία	12
Ἐκατοντὰς δευτέρα περὶ ἀγάπης	19
Ἡ θεολογία τῆς νοεραῆς προσευχῆς .	21
Βιβλιοκρισίαι	23
Ἀθωνικὰ σχόλια καὶ κρίσεις	26

Ἀθωνικοὶ Διαλόγοι

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 31 - 32 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1975

Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΚΟΣΜΟΝ*

ΕΙΝΕΤΑΙ φανερόν ὅτι ἡ σιωπὴ ἠμπορεῖ νὰ προκαλέσῃ σύγχυσιν καὶ ταραχὴν, ἀκριβῶς ὅπως καὶ μία ἐσπευσμένη ἢ ἀναποφάσιτος ἀπάντησις. Ἀκόμη περισσότερον, ἡ σιωπὴ ἠμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ διὰ τὸν ἴδιον τὸν σιωπῶντα πῶσις καὶ δηλητήριον ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ συνεννοχία, διότι δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ πίστις εἶναι «ἓνα εὐθραστον καὶ κάθε ἄλλο παρὰ ἀσφαλὲς πρᾶγμα»*.

Μία νέα θεολογικὴ ἐποχὴ ἔχει ἀρχίσει. Προορισμὸς τῆς γενεᾶς μας εἶναι νὰ κάμῃ ἔργον θεολογικόν. Πολλοὶ δὲ εὗρουσιν αὐτὴν τὴν γνώμην ὑπερβολικὴν, ἀνθαίρειον, ἀνθάδη. Ἡ σύγχρονος ἐποχὴ — θὰ διαμαρτυρηθοῦν — εἶναι ἐποχὴ τοῦ «κοινωνικοῦ Χριστιανισμοῦ». Εἰς τὸν ταραγμένον αἰῶνα μας καθῆκον τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι νὰ κάμῃ «ἔργον κοινωνικόν», νὰ δημιουργήσῃ πολιτισμόν, νὰ οικοδομήσῃ τὴν Νέαν Πολιτείαν. Ἐπιτρέπεται σήμερον — θὰ μᾶς ἐρωτήσουν — νὰ στρέφωμεν τὴν χριστιανικὴν συνειδήσιν πρὸς τὰ θεωρητικὰ καὶ ἀφηρημένα προβλήματα τῆς θεολογίας καὶ νὰ τὴν ἀποσπῶμεν ἀπὸ τὰ ἐπείγοντα κοινωνικὰ καὶ πρακτικὰ θέματα, πὸν θέτει ἐνώπιον ἡμῶν ἡ ἱστορία; Εἶναι νόμιμον νὰ ἐξασθενούμεν τὰς ζώσας καὶ μαχομένας

χριστιανικὰς δυνάμεις μὲ προσκλήσεις διὰ στοχασμόν, θεωρητικὰς μελέτας καὶ αὐτοσυγκέντρωσιν; Τὸ νὰ ἀσχοληθῆται κανεὶς μὲ τὴν θεολογίαν εἰς τὰς ἡμέρας μας φαίνεται εἰς ὠρισμένους συγχρόνους μᾶς προδοσία ἢ τουλάχιστον φρυγομαχία. Τυφλοὶ ἢ μωροὶ ἄνθρωποι! Δὲν εἶναι ἀσφαλὲς ἡ στιγμή διὰ νὰ ἀδιαφορήσῃ κανεὶς διὰ τὸ «κοινωνικὸν πρόβλημα». Ὁ «ἐρυνθρὸς ἀσιτῆρ» τοῦ σοσιαλισμοῦ ἔχει ἤδη προβάλει εἰς τὸ ἱστορικόν στερέωμα. Τί εἶναι ὅμως τὸ «κοινωνικὸν πρόβλημα»; Δὲν εἶναι κατὰ βάθος πρόβλημα πνευματικόν, πρόβλημα συνειδήσεως καὶ σοφίας; Δὲν εἶναι ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον μία ἀποκάλυψις τοῦ ἠθικοῦ μηδενισμοῦ, τῆς ἠθικῆς καὶ ὀντολογικῆς ἀποδιοργανώσεως, πὸν βασανίζει ἄτομα καὶ κοινωνίας; Δὲν ὑπῆρξεν ἡ Ρωσικὴ Ἐπανάστασις πρὸ πάντων μία πνευματικὴ καταστροφὴ, μία κατάρρευσις ψυχῶν, μία ἀποχαλίνωσις τῶν ψυχικῶν παθῶν τοῦ ἀνθρώπου;

* * *

Ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἔχομεν ἐμπλακὴν εἰς τὸν ἀποκαλυπτικόν αὐτὸν ἀγῶνα, ὑποχρεωσίς μας εἶναι νὰ γίνωμεν καὶ πάλιν θεολόγοι, νὰ κάμωμεν καὶ πάλιν ἔργον θεολογικόν. Εἰς τὴν ἄθεον καὶ ἀπίθεον αὐτὴν σίτισιν μὲ τὸν ὑπουλον καὶ διαπεραστικὸν χαρακτῆρα ἔχομεν καθῆκον νὰ ἀν-

* Ἀποτελεῖ συνέχειαν μελέτης τοῦ διασημοῦ ρώσου θεολόγου π. Γ. Φλωρόφσκυ.

τιτάξωμεν μίαν ὑπεύθυνον καὶ συνειδη-
τὴν ὁμολογίαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως.
Δὲν εἶναι πλέον δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ «οὐ-
δειτέρα» ἐπιστήμη τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ
Χριστιανισμοῦ. Μήπως ἄλλωστε ὑπῆρξε
ποιεῖ; Ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἀποχὴ δὲν εἴ-
ναι «οὐδειρότης». Ἐν πάσῃ περιπτώσει
ἢ ἄπιστος «γνώσις», πὺ εἴμεθα ὑποχρεω-
μένοι νὰ ἀντιμετωπίζωμεν σήμερον, δὲν
εἶναι οὐδετέρα: εἶναι ἕνα εἶδος ἀ ν τ ι -
θ ε ο λ ο γ ι α ς. Ὑπάρχει εἰς αὐτὴν
πολὺ πάθος, ἐπίσπε τυφλόν, συχνὰ σκοτει-
νόν, πάντοτε μὲ μίαν δόσιν κακίας καὶ μνη-
σικακίας. Ὑπάρχει ὁμως ἐπίσης εἰλικρι-
νῆς ἀνησυχία, ὅπως ὑπάρχουν καὶ ἀπροσ-
δόκητοι λάμψεις, αἱ ὁποῖαι ὄχι σπανίως
μᾶς ἀποκαλύπτουν τὴν ἀλήθειαν, ἔστω καὶ
κατὰ τὸσον ἀρνητικόν. Εἰς τοιαύτας πε-
ριπτώσεις ἔχουν τῆς θεολογίας εἶναι ὄχι
μόνον νὰ κρίνῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ θεραπεύσῃ.
Ἡ θεολογία ἔχει καθήκον νὰ διεισδύσῃ
εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον τῆς ἀμφιβολίας, τῆς
πλάνης, τοῦ ψεύδους, τῆς αὐταπάτης, διὰ
νὰ ἀπαντήσῃ τόσον εἰς τὰς κατηγορίας του,
ὅσον καὶ εἰς τὰς ἀμφιβολίας καὶ τὰς ἀπο-
ρίας του. Πρέπει ὅμως νὰ εἰσέλθῃ εἰς
αὐτὸν τὸν τραυματισμένον κόσμον μὲ τὸ ση-
μεῖον τοῦ Σταυροῦ εἰς τὴν καρδίαν καὶ
τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸν νοῦν. Διότι
πρόκειται περὶ ἑνὸς κόσμου μουσικῶν πλα-
νῶν, ἑνὸς κόσμου εἰς τὸν ὁποῖον τὰ πάντα
εἶναι θρυμματισμένα, ἀποσυντεθειμένα,
διεθλασμένα εἰς ἕνα παιγνίδι διαβολικῶν
καθρεπτῶν. Μέσα εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον
ὁ θεολόγος ὀφείλει νὰ γίνῃ μάρτυς τῆς
ἀληθείας καὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἡ κατάσταση
αὕτη δὲν εἶναι χωρὶς ἀναλογίας μὲ τὴν
κατάστασιν τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰ-
ῶνων, διὰν ὁ εὐαγγελικὸς σπόρος ἐσπεί-
ρετο εἰς μίαν γῆν ἀκόμη μὴ μεταμορφω-
μένην, εἰς μίαν γῆν τὴν ὁποῖαν ἡ εὐαγ-
γελικὴ σπορὰ ἤρχετο νὰ ἀγιασῇ διὰ πρῶ-
την φοράν. Τότε οἱ κήρυκες τοῦ Εὐαγ-
γελίου ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἀπευθύνων-
ται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς καρδίας μὴ
φωτισμένας, εἰς τὴν σκοτεινὴν καὶ ἀμαρ-
τωλὴν συνείδησιν τῶν «ἐθνῶν», εἰς τοὺς
καθημένους «ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου»,
εἰς τοὺς ὁποίους εἶχαν ἀποσταλῆ, διὰ νὰ
φῶσον τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ σύγχρονος κόσμος μας, ὁ ἄθεος καὶ
ἄπιστος, εἶναι, ὑπὸ μίαν ἔννοιαν, ὁ προ-
χριστιανικὸς αὐτὸς κόσμος ξαναζωητα-
νευμένος μὲ ὅλας τὰς ἀπεριγράπτους πε-
ριπλοκάς τῶν ψευδοθησκευτικῶν, σκεπι-
μιστικῶν καὶ ἀντιθεϊκῶν του τάσεων. Ἐ-
ναντι ἑνὸς τοιούτου κόσμου ἡ θεολογία ἔ-
χει μεγαλύτεραν ὑποχρέωσιν νὰ γίνῃ καὶ
πάλιν μαρτυρία. Τὸ θεολογικὸν σύστημα
δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ἀπλῶς προϊόν ἐξ ἑσῆς
πολυμαθείας· δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ἀπο-
κλειστικῶς γέννημα φιλοσοφικοῦ σιοχα-
σμοῦ καὶ ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν. Τοῦ εἶ-
ναι ἀπαραίτητος ἡ πείρα τῆς προσευχῆς,
τὸ φῶς τῆς πνευματικῆς αὐτοσυγκριτικῆς
ἀνησυχίας, ἡ φλόγα τῆς ποιμαντικῆς ἀνησυχίας.
Ὅλη ἡ θεολογία πρέπει νὰ εἶναι ἕνα κή-
ρυγμα τοῦ «εὐαγγελίου», ἕνα διάλλημα
τῆς χαρισμοσύνης εἰδήσεως τῆς σωτηρίας
καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ. Ὁ θεολόγος ἀπευθύνει-
ται πρὸς ζῶντα ὄντα, ὁμιλεῖ πρὸς ζώσας
καρδίας. Πρέπει, ἐπομένως, νὰ εἶναι γε-
μάτος προσοχῆν καὶ ἀγάπην, νὰ ἔχῃ πλή-
ρη συνείδησιν τῆς εὐθύνης του διὰ τὰς ψυ-
χὰς τῶν ἀδελφῶν του καὶ μάλιστα τῶν
ἀδελφῶν του ποὺ εὐρίσκονται ἀκόμη «ἐν
χώρῃ καὶ σκιᾷ θανάτου». Εἰς τὴν θεολο-
γικὴν γῆν πρέπει πάντοτε νὰ ὑπάρχῃ
ἕνα στοιχεῖον ὄχι τόσον διαλεκτικόν, ὅ-
σον δ ι α λ ο γ ι κ ὸ ν. Ὁ θεολόγος
εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐγνώρισεν τὴν ἀλήθειαν
καὶ τώρα μαρτυρεῖ περὶ αὐτῆς ἐνώπιον
τῶν ἀδελφῶν του, ἐνώπιον ἐκείνων ποὺ
πρέπει νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν δι'
αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ. Ὁ θεολόγος εἶναι
ἐκεῖνος ποὺ καλεῖ τοὺς ἄλλους νὰ ὑποκλι-
θῶν καὶ νὰ ταπεινωθῶν ἐνώπιον τῆς ἀ-
ληθείας· ἐπομένως πρῶτος αὐτὸς πρέπει
νὰ γνωρίζῃ νὰ ὑποκλίνεται καὶ νὰ εἶναι
ταπεινὸς ἐνώπιον αὐτῆς. Ἡ ταπεινοφρο-
σύνη εἶναι τὸ πρῶτον πρᾶγμα τοῦ ὁποῖου
ἔχει ἀνάγκην ὁ θεολόγος. Φυσικὰ δὲν εἶ-
ναι δυνατόν νὰ λυθοῦν σήμερον ὅλα τὰ
ζητήματα ποὺ βασανίζουν τὰς συνειδήσεις
καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ δὲν
εἶναι δυνατόν καὶ νὰ παραβλεφθῶν. Εἴ-
μεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δώσωμεν μίαν πλή-
ρη ἀπάντησιν εἰς ἐκείνους ποὺ προσπα-
θοῦν νὰ ὁργανώσουν τὸν κόσμον χωρὶς τὸν
Θεὸν καὶ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, νὰ ἀντιτάξω-
μεν μίαν θεολογικὴν ὁμολογίαν εἰς τὴν ἀ-
θεϊστικὴν καὶ ἀντιθεϊκὴν ἀνταρσίαν. Πρὸ

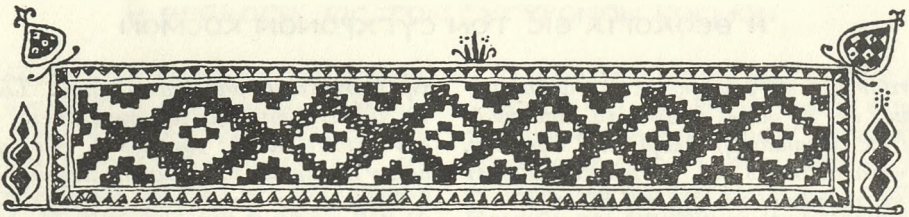
πάντων εἶμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δοκιμάσωμεν «ἐν τῇ σαρκὶ ἡμῶν», νὰ αἰσθανθῶμεν ὡς προσωπικὴν θλίψιν καὶ ἀγωνίαν, νὰ «ἀναλάβωμεν» καὶ νὰ προσπαθῶσωμεν νὰ «καταργήσωμεν» διὰ τοῦ Σταυροῦ τῆς ἀγάπης μας ὅλην ἐκείνην τὴν ποικιλόμορφον προβληματικὴν τοῦ πνεύματος ποῦ δὲν πιστεύει ἢ ποῦ ἀρνείται νὰ ζητηθῆ καὶ νὰ εὕρῃ, τοῦ πνεύματος ποῦ βασανίζεται μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς ἀκουσίας ἢ ἐκουσίας πλάνης του. Ὑπὲρ αὐτὰς τὰς συνθήκας ἢ ἀρνήσεις τῆς θεολογικῆς γνώσεως καταντῶ θανάσιμον ἀμάχημα, σημείον ἀνταρχειῶσας καὶ ἐλλείψεως ἀγάπης, σίγμα δειλίας καὶ κακότητος· ἢ ἀναζητήσιον τοῦ «ἀπλοῦ», τοῦ «πρακτικοῦ», τῆς «οὐσίας» — ὅπως συνήθως λέγομεν — ἀποδεικνύεται διαβολικὴ μεθοδεία· καὶ κάθε δυοπιστία πρὸς τὸν ἐρευνῶντα λόγον πρέπει νὰ καταδικάζεται ὡς παγὶς τοῦ Σατανᾶ. «Ἐκεῖ ἐδειλάσαν φόβω, οὐ οὐκ ἦν φόβος» (Ψαλμ. ιγ' 5).

Ὑπὸ τὸ «σημεῖον» τοῦ καθήκοντος τὸ μέλλον μᾶς ἀποκαλύπτεται ἀσφαλέστερον καὶ μὲ περισσότερον βάθος παρὰ ὑπὸ τὸ «σημεῖον» τῆς προσδοκίας ἢ τοῦ ἀπλοῦ προαισθηματος. Τὸ μέλλον δὲν εἶναι μόνον καὶ ποῦ ἀναμένομεν καὶ ἐλπίζομεν εἶναι ἐπίσης καὶ ποῦ πρέπει ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ δημιουργήσωμεν. Ἡ λεγομένη «κλήσις μας» εἶναι ἀπλοῦστατα ἢ ἀναγνώσις καὶ παραδοχὴ τοῦ καθήκοντός μας. Ἡ δὲ ὑπακοὴ μᾶς βοηθεῖ νὰ ἀνακαλύψωμεν μέσα μας δυνάμεις, δημιουργίας καὶ ἰκανότητας παραγωγῆς, τὰς ὁποίας οὐτε ἀνεύναμεν οὐτε ὑποτινόμεθα. Ἀντιθετὸς ἢ ἄσκοπος ἐλευθερία ἀποδεικνύεται πάντοτε αἰτία διασπάσεως καὶ σπαιτάλης. Ἐνιαξίς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἀσκήσεως, πιστότης μὲ τὴν ἔννοιαν ποῦ ἔχει ὁ ὅρος εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν, ἐπιστροφὴ εἰς τοὺς Πατέρας καὶ τὸν χριστιανικὸν ἑλληνισμόν, ἐλευθέρωσιν συνάντησις μὲ τὴν Δύσιν, αὐτοὶ καὶ ἄλλοι ἀνάλογοι παράγοντες ἀποτελοῦν τὰς προσηυθέσεις τῆς ἀναγεννήσεως καὶ δημιουργικῆς παρουσίας τῆς ρωσικῆς θεολογίας μέσα εἰς τὰ πλαίσια τοῦ συγχρόνου κόσμου. Ἄλλ' αὐτὰ ἀκριβῶς ἀποτελοῦν καὶ τὴν ὑποθήκην τοῦ παρελθόντος, τὴν εὐθύνην,

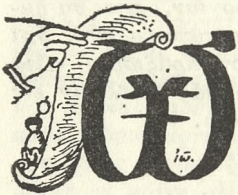
τὴν ὑποχρέωσιν μας ἐναντι αὐτοῦ. Τὰ λάθη καὶ αἱ ἀποτυχίαι τοῦ παρελθόντος μας δὲν πρέπει νὰ μᾶς τρομάξουν. Δὲν ἐφθάσαμεν ἀκόμη εἰς τὸ τέμα τῆς πορείας μας· ἢ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔχει ἀκόμη «συντελεσθῆ». Καὶ ἡ Ρωσία δὲν εὕρισκεται ἀκόμη εἰς τὸ τέλος τοῦ δρόμου τῆς. Ὁ δρόμος αὐτὸς εἶναι δύσκολος· παραμένει ὅμως ἐλεύθερος καὶ ἀνοικτός. Ἡ αὐστηρὰ κρίσις τῆς ἱστορίας δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀποθαρρύνῃ. Πρέπει νὰ τὴν ἀντιμετωπίσωμεν ὡς «κλήσιν», ὡς πρόσκλησιν πρὸς ἔργον καὶ δημιουργίαν. Ἐτοι θὰ ἡμπορέσωμεν νὰ πραγματοποιήσωμεν ὅ,τι μᾶς ἀπομένει ἀκόμη νὰ πράξωμεν. «Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ».

Ἡ Ὁρθοδοξία δὲν εἶναι μόνον παράδοσις, εἶναι ἐπίσης ἔργον καὶ ὄχι ἔργον ἄγνωστον, ἀλλ' ἔργον δεδομένον, ἔργον ποῦ ἐναπόκειται εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπιτελέσωμεν, ζύμη ζωῆς, κόκκος σινάπεως, καθήκον καὶ ἀποστολὴ μας.

Ὁ ρωσικὸς δρόμος θὰ μείνῃ ἀκόμη ἐπὶ μακρὸν ἕνας δρόμος μὲ δύο σκέλη. Τὸ ἕνα σκέλος, τὸ μυστηριώδες σκέλος τῆς ἀσκήσεως, τοῦ μυστικοῦ καὶ σιωπηλοῦ ἔργου πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνήκει εἰς ἐκείνους ποῦ ἔμειναν εἰς τὴν Ρωσίαν. Τὸ ἄλλο σκέλος, τὸ σκέλος τῆς μαρτυρίας καὶ τοῦ κηρύγματος τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀνήκει εἰς τοὺς Ρώσους ποῦ ἔφυγον μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Δύσιν. Καὶ τὰ δύο ὅμως σκέλη ὀδηγοῦν πρὸς τὴν αὐτὴν κατεθύνησιν: πρὸς τὴν μαρτυρίαν, τὴν δημιουργίαν, τὴν οἰκοδομίην. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ὀφείλου νὰ ἐργασθοῦν καὶ νὰ βαδίσουν, ὥστε τὸ παρελθόν, τὸ πλήρες προσδοκίων καὶ προαισθημάτων, νὰ δικαιωθῆ, παρ' ὅλας τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ λάθη του. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ὀφείλου νὰ ἀγωνισθοῦν καὶ νὰ δημιουργήσουν, ὥστε νὰ πραγματοποιήθῃ τὸ μέλλον, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλει ὡς κλήσιν καὶ καθήκον ἢ ἱστορία. Ἡ πραγματικὴ ἱστορικὴ σύνθεσις συνίσταται ὄχι τόσον εἰς τὴν προσπάθειαν ἐρημνείας τοῦ παρελθόντος, ὅσον εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν δημιουργίαν καὶ πραγματοποίησιν τοῦ μέλλοντος.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΩΤΙΚΗΣ ΤΑ Ρ' ΚΕΦΑΛΑΙΑ

ΩΣΠΕΡ τὰ συμβαί-
νοντα τῷ σώματι
τραύματα, διὰ μὲν
κεχερωκότα ὡσπερ
ἢ καὶ ἀνεπιμέλητα,
τοῦ προσαγομένου αὐ-
τοῖς φαρμάκου ὑπὸ
τῶν ἰατρῶν οὐκ αἰσθάνεται, καθαρισθέν-
τα δὲ τῆς ἐνεργείας αἰσθάνεται τοῦ φαρ-
μάκου εἰς ἴσιν ταχίαν ἐπιτεῦθεν ἐρχό-
μενα· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ, ἕως μὲν ἀνε-
πιμέλητος ἐστί καὶ ὑπὸ τῆς λέπρας τῆς
φιληδονίας ὅλη κεκαλυμμένη, αἰσθάνε-
σθαι τοῦ φόβου οὐ δύναται τοῦ Θεοῦ κἂν
ἀπαύσιως αὐτῇ τις τὸ φοβερὸν καὶ δυ-
νατὸν καταγγέλλῃ κριτήριον τοῦ Θεοῦ. Ἐ-
πειδὴν δὲ ἀρξῆται καθαίρεσθαι διὰ τῆς
πολλῆς προσοχῆς, τότε ὡς φαρμάκου τι-
νὸς ὄντος ζωῆς τοῦ θείου φόβου αἰσθάν-
εται καίοντος αὐτὴν ὡσπερ τῶν ἐλέγχων
ἐν πυρὶ ἀπαθείας. Ὅθεν κατὰ μέρος λοι-
πὸν καθαριζομένη εἰς τὸ τέλειον τοῦ κα-
θαρισμοῦ φθάνει, τοσοῦτον τῇ ἀγάπῃ προσ-
τιθεῖσα ὅσον ἐλαττοῦται τῷ φόβῳ, ἵνα οὕ-
τως εἰς τὴν τελείαν καταφθάσῃ ἀγάπην,
ἐν ἣ φόβος, ὡς εἴρηται, οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ
πᾶσα ἀπάθεια διὰ δόξης ἐνεργουμένη
Θεοῦ. Ἔστω οὖν ἡμῖν εἰς καύχημα καν-
χημάτων ἀπαντοῖον πρότινον μὲν ὁ φόβος
τοῦ Θεοῦ, λοιπὸν δὲ ἡ ἀγάπη τὸ πλήρωμα
τοῦ νόμου τῆς ἐν Χριστῷ τελειότητος.

ἀπόδοσις

Ὅπως τὰ σωματικὰ τραύματα, ὅταν μὲν
μείνουν ἀνεπιμέλητα καὶ σκληρυνθοῦν, δὲν
αἰσθάνονται τὴν δριμύτητα τῶν φαρμάκων
πῶ μεταχειρίζονται οἱ ἰατροί, ὅταν δὲ κα-
θαρισθοῦν, αἰσθάνονται τὴν ἐνεργείαν τοῦ
φαρμάκου καὶ ἐν συνεχείᾳ θεραπεύονται

ταχέως, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ψυχὴν.
Ὅσον χρόνον παραμένει ἀνεπιμέλητη καὶ
σκεπασμένη ὀλόκληρη μὲ τὴν λέπραν τῆς
φιληδονίας, δὲν δύναται νὰ αἰσθανθῇ τὸν
φόβον τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἂν κάποιος τῆς
ὀμιλεῖ διαρκῶς διὰ τὴν φοβερὰν καὶ ἀνα-
πόδραστον ἡμέραν τῆς Κρίσεως. Ἄλλ' ὅ-
ταν ἡ ψυχὴ ἀρχίσῃ νὰ καθαρίζεται μὲ πολ-
λὴν ἐπιμέλειαν, τότε αἰσθάνεται, ὡσάν
φάρμακον ζωοποιόν, νὰ τὴν φλογίζῃ ὁ φό-
βος τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἐλέγχεται (διὰ τὴν
προτέραν ζωὴν τῆς), καιομένην οὕτω τῶν
παθῶν τῆς. Ὡς ἐκ τούτου, σταδιακῶς κα-
θαριζομένη, φθάνει εἰς τὴν τελείαν κά-
θαρσιν. Καὶ τόσον αὐξάνει ἡ ἀγάπη τῆς
πρὸς τὸν Θεόν, ὅσον ὁ φόβος τῆς ἐλαττοῦ-
ται. Ἔτσι λοιπὸν ὅταν προσδευτικῶς φθά-
σῃ εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην, ὁ φόβος ἐξα-
φανίζεται, ὅπως ἤδη ἐλέχθη, καὶ ἡ ψυχὴ
ἔκτοτε διατελεῖ εἰς κατάστασιν ἀπαθείας
δοξάζουσα τὸν Θεόν. Ἄς εἶναι, λοιπὸν, εἰς
ἡμᾶς ὡς ὑπέρατον καύχημα, πρῶτον μὲν
ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ὕστερα δὲ ἡ ἀγάπη, ἧτις
εἶναι τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου τῆς ἐν Χρι-
στῷ τελειότητος.

ΣΧΟΛΙΟΝ

Τὸ παρὸν κεφ. ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ προη-
γουμένου, τονιζομένης τῆς ἀναγκαιότητος τοῦ
φόβου. Ὁ ἅγιος Δ. παρομοιάζει τὴν ψυχικὴν
πώρωσιν, μὲ ἀνεπιμέλητους πληγὰς, αἱ ὁποῖαι
σκληρύνονται καὶ δὲν αἰσθάνονται τὴν δριμύτη-
τα τῶν διαφόρων φαρμάκων. Αἰτίαν δὲ τῆς ἀ-
ναισθησίας θεωρεῖ τὴν «λέπραν τῆς φιληδο-
νίας». Φιληδονίαν ἐνταῦθα, ὁ ἅγιος Πατὴρ, ἐν-
νοεῖ τὴν καθολικὴν ἄνεσιν τῆς ψυχῆς, τὴν κα-
κὴν ἡδονήν, εἰς ὅλην τὴν κλίμακα αὐτῆς, ἧτις
ἀρκεται ἀπὸ τὰς μικρὰς εὐαρεσθήσεις τῆς σα-
κῆς καὶ τῆς ψυχῆς καὶ καταλήγει εἰς τὰς παχυ-
λοτέρας ἡδονὰς.

“Ὅπως, λοιπόν, τὰ τραύματα, ὅταν καθαρισθοῦν αισθάνονται τὴν ἐνέργειαν τοῦ φαρμάκου, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ἀνανήφουσα διὰ τῆς προσοχῆς, αισθάνεται τὸν θεῖον φόβον. Ὁ φόβος προκαλεῖ τοὺς ἐλέγχους εἰς τὴν πρῶν ἀναίσθητον ψυχῆν, οἱ ὅποιοι ἐνεργοῦν ὡς καθαριστικὴ φλόγα. Καθαριζομένη σταδιακῶς ἡ ψυχὴ φθάνει κάποτε εἰς τὴν τελείαν ἀπάθειαν.

Ἡ κάθαρσις γεννᾷ τὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία, κατ’ ἀναλογίαν τῆς αὐξήσεώς της ἐλαττώνει τὸν φόβον, ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ὑπάρχει φόβος, ὡς γράφομεν ἄνωτέρω, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Ἐυαγγελιστοῦ Ἰωάννου· «Φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ’ ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον» (Ἰωάν. Α’, Δ’, 18).

Διὰ τοῦτο, ὁ ἅγιος Δ., ἀκολουθῶν τὴν πνευματικὴν ἀσκητικὴν παράδοσιν, θεωρεῖ ὡς εὔρημα θεμελιῶδες τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν φθάσῃ κανεῖς εἰς τὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία εἶναι «τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου τῆς ἐν Χριστῷ τελειότητος». (Ρωμ. ιγ’, 10).

Κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας εἶναι σταδιακὴ ἡ πρόοδος ἀπὸ τοῦ φόβου εἰς τὴν ἀγάπην. Ὅσον ὑπάρχει φόβος ἐλέγχεται ἡ ἀπουσία ἀγάπης. Ὅσον ὀλιγώτερος φόβος — ἐφ’ ὅσον βεβαίως δὲν πρόκειται περὶ ἄθεοφοβίας καὶ πωρώσεως, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὸ ὑπὸ ἄμεσον κρίσιν κεφάλαιον — τόσον περισσότερο ἡ ἀγάπη. Ἔως ὅτου καθαρισθῇ τελείως ἡ ψυχὴ, ἀποβληθῇ ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως καὶ ἐγκαθιδρυθῇ ἡ ἀγάπη, ἡ τελεία ἀγάπη, ἡ «βάλουσα ἔξω τὸν φόβον». Αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβη εἰς τὸν Μ. Ἀντωνίων, ὅταν ἔλεγεν· «Ἐγὼ οὐκέτι φοβοῦμαι τὸν Θεόν, ἀλλ’ ἀγαπῶ αὐτόν».

Πάντως ἡ συνύπαρξις φόβου καὶ ἀγάπης ἐν μιᾷ ψυχῇ, ἀποτελεῖ μαρτυρίαν καλῆς καταστάσεως τῆς ψυχῆς, ἀγωνιζομένης διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελειότητα. Ὅποτε ἡ ψυχὴ ἐλευθεροῦται ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ ἔρχεται εἰς τὴν «κόλλησιν», εἰς τὴν τελείαν ἔνωσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὅπου ὑπάρχει «ἄπαυστος ἔκκαυσις», θεῖος ἔρωσ καὶ ἀδιάλειπτοι ἐνέργειαι ἀγάπης ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἄς φιλοσοφήσωμεν, λέγει ὁ Ναζιανζηνός, ἀρχόμενοι ἀπὸ ἐκεῖ ποῦ εἶναι ἄριστον, τὸ ὁποῖον ἐνομοθέτησεν ὁ Σολομών. Ἀρχὴ σοφίας, λέγει, ἀπόκτησε σοφίαν. Ποία εἶναι ἡ ἀρχὴ σοφίας; Ὁ φόβος. Δὲν πρέπει νὰ ἀρχίζωμεν ἀπὸ πνευματικῆς θεωρίας καὶ νὰ καταλήγωμεν εἰς τὸν φόβον. (Διότι θεωρία μὴ πειθαρχουμένη, θὰ ὠ-

θήσῃ εἰς κρημούς). Ἀλλὰ μὲ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ παιδαγωγούμενοι καὶ καθαριζόμενοι καί, ὡς εἶπω, λεπυνόμενοι, νὰ ἀνερχώμεθα πρὸς τὰ ὕψη. Διότι ὅπου εἶναι φόβος, ἐκεῖ καὶ τήρησις τῶν ἐντολῶν· ὅπου εἶναι ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν, ἐκεῖ καὶ κάθαρσις τῆς σαρκός, ἀπὸ τὸ νέφους ποῦ παρεμβάλλεται εἰς τὴν ψυχὴν καὶ δὲν ἀφίηνει νὰ ἴδῃ καθαρὰ τὰς ἀκτίνας τῆς χάριτος.

ιη’

ΥΧΗ ΜΗ ΤΩΝ κοσμικῶν ἀπαλλαγεῖσα φοριτίδων, οὔτε τὸν Θεὸν ἀγαπήσει γνησίως οὔτε τὸν διάβολον ὀδελύξεται ἀξίως· κάλυμμα γὰρ ἀ-

παξ ἔχει φορικὸν τὴν μέριμναν τοῦ θίου. Ὅθεν τὸ ἑαυτοῦ ἐπιγινῶναι ὁ νοῦς ἐπὶ τῶν τοιοῦτων οὐ δύναται δικαιοῦσθαι, ἵνα παρ’ ἑαυτῷ δοκιμᾶσθαι ἀπλανῶς τὰς ψήφους τῆς κρίσεως. Διὰ πάντα οὖν ἡ ἀναχώρησις χρῆσιμος.

ἀπόδοσις

Ἡ ψυχὴ ποῦ δὲν ἔχει ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὰς κοσμικὰς μερίμνας, δὲν δύναται οὔτε τὸν Θεὸν νὰ ἀγαπήσῃ «ἐξ ὄλης τῆς ἰσχύος», οὔτε τὸν διάβολον νὰ μισήσῃ ἀντάξια. Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ εἶναι σκεπασμένη μονίμως μὲ τὴν κουραστικὴν βιοτικὴν μέριμναν. Γι’ αὐτὸ ὁ νοῦς δὲν ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ μελετᾷ οὔτε ὅσα ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὅσα προτρέπουν εἰς τὸ μῖσος κατὰ τοῦ διαδόλου, συμφώνως μὲ τὴν ἐκ πίστεως ὀρθὴν κρίσιν. Διὰ τὸ ἀποφύγη λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος τὰ ἐμπόδια τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς, ἡ ἐκ τοῦ κόσμου ἀναχώρησις συγτελεῖ ἀποτελεσματικῶς.

ΣΧΟΛΙΟΝ

Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀποτελεῖ συμπλήρωσιν τοῦ ις’ κεφαλαίου περὶ τῆς ἀναγκαϊότητος τῆς ἡσυχίας. Ἀπευθυνόμενος πρὸς Μοναχοὺς ὁ ἅγιος Δ., ἐπόμενον εἶναι νὰ τονίσῃ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἀναχωρήσεως ἀπὸ τὸν κόσμον, διὰ τὴν ἐπιτύχη τῆς τῆς τελειότητα.

Αἱ «θέσεις» αὐταὶ ἴσως νὰ σκανδαλίσουν τοὺς ἐν κόσμῳ ἀγωνιζομένους σήμερον χριστι-

νοῦς. Ἐν τούτοις ἐκφράζουν τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀσκητικῶν ἁγίων Πατέρων.

Εἰς τὴν ἀντιλήψιν των εἶναι ἀποσφηνισμένον, ὅτι ὁ Μοναχισμός, ὡς ἰδιότυπος ζωὴ ἐν ἐρήμοις, ἔξω κόσμου, ἂν ἀνέλθῃ «ὑπεράνω σαρκός, κόσμου καὶ κοσμοκράτορος», ἐπιτυγχάνει ἡγήλας ἀναβάσεις εἰς τὴν καρδίαν καὶ δύναται νὰ διακρίνῃ, ὅτι λόγῳ τῶν ἐγκοσμίων μεριμῶν δὲν δύναται ὁ ἐν κόσμῳ χριστιανός.

Καὶ ναὶ μὲν δὲν λέγει ὁ ἅγιος Δ., ὅτι ὁ κοσμικός δὲν δύναται νὰ ἀγαπήσῃ τὸν Θεὸν καὶ νὰ μισθῇ τὸν διάβολον. Ἄλλ' ὅτι «κατ' ἀξίαν» ὅσον δηλαδὴ πρέπει δὲν δύναται. Καὶ διατί; Διότι ἔχει συνεχῆ τὴν μέριμναν τοῦ βίου, ἣ ὁποία δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ γνωρίσῃ τὴν ἐσωτερικὴν του κατάστασιν.

Ταῦτα εἶναι βεβαίως ἀληθῆ, ὡς γράφομεν καὶ εἰς τὸ ις' κεφ., ἔξαιρουμένων τῶν χαρισματούχων καὶ ἐνὸς νέου τύπου ἀνθρώπου - χριστιανοῦ, ἀναδυθέντος σήμερον καὶ ὅστις, χωρὶς νὰ εἶναι εἰς τὴν ἐρημον, δὲν ἔχει ἐμπλακεῖ εἰς τὸ δίκτυον τῶν τοῦ βίου πραγματειῶν. Εἶναι ὁ ἐν κόσμῳ ἀφιερωμένος, ποῦ διακονεῖ ποικίλως σήμερον τὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ ποικίλῃ μορφῇ.

Παρὰ ταῦτα ὅμως, δὲν δύναται νὰ ἀποδώσῃ ὅσους πνευματικούς καρπούς ὁ Μοναχός. Προσφέρει, βεβαίως, διακονίαν καὶ ἐκτελεῖ ἀξιόμισθα ἔργα καὶ ὠφελιμώτατα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὁ ἅγιος Δ. ὁμιλεῖ διὰ μίαν βαθεῖαν πνευματικότητα, προσδιάζουσαν εἰς τοὺς ἀρνησικόσμους Μοναχούς, μὲ ἔντονον αἰσθησὶν τῶν ἐνεργημάτων τῆς χάριτος. Πρέπει νὰ ἀντιληφθῶμεν, ὅτι αἱ ἐμπειρίαι τῶν Μοναχῶν προσδιορίζονται ἀπὸ τὴν μυστικὴν των σχέσιν μὲ τὸν Θεὸν κατ' ἄμεσον τρόπον, ἐφ' ὅσον τίποτε δὲν διακόπτει τὴν μυστικὴν των ἐπαφήν.

Καὶ αἱ ἐμπειρίαι τῶν ἐν κόσμῳ ἀφιερωμένων προσδιορίζονται ἀπὸ τὴν ὑπερ τῆς Ἐκκλησίας δραστηριότητά των καὶ ἀποτελοῦν γεννήματα μιᾶς ἐμμέσου σχέσεως μὲ τὸν Θεόν, ὅπου δεσπόζει κυρίως ὁ ἐξωτερικός κόσμος, μεθ' ὅλων τῶν διασπαστικῶν τῆς ἐσωτερικῆς ἐνόητος ποικίλων κτιστῶν τύπων καὶ μορφῶν. Διὰ τοῦτο «ἡ ἀναχώρησις χρήσιμος».

Ἐνταῦθα θὰ ἔπρεπε νὰ διευκρινισθῇ ὡς πρὸς τὸ δέον τοῦ μίσους κατὰ τοῦ διαδόλου, κατὰ τὸν ἅγιον Δ. — «τὸν διάβολον βδελύξεται ἄξιος» —, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἐμπαθοῦς μίσους κατὰ τοῦ προσώπου αὐτοῦ τοῦ διαδόλου, ἀλλὰ κατὰ τῶν κακοποιῶν ἐνεργειῶν του, ποῦ

βλάπτουν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ψυχὴν μας.

Τὸ μῖσος παρὰ τοῖς ἁγίοις δὲν εἶναι τὸ ἔδιον ποῦ αἰσθάνονται οἱ ἐμπαθεῖς. Διὰ τοῦτο, ἐνῶ πολемоῦν τὰ ἔργα τοῦ διαδόλου μὲ ὅλην τὴν βούλησίν των, αὐτὸν τὸν διάβολον τὸν λυποῦνται, ὡς γράφει σχετικῶς ὁ Ἀββᾶς Ἰσαάκ ὁ Σφόρος.

ιθ'

ΔΙΟΝ ΨΥΧΗΣ καθαρᾶς λόγος μὲν ἄφθονος, ζῆλος δὲ ἄκακος, ἔρως δὲ ἄπαντος τοῦ Κυρίου τῆς δόξης. Τότε δὴ καὶ τὰς οικείας ὁ νοῦς διαρροθμίζει πλάσιγγας ὡς ἐν καθαρῳτάτῳ κριτηρίῳ τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ ἐμπαρῶν.

ἀ π ὀ δ ο σ ι ς

Ἐκχειλισμα τῆς καθαρᾶς ψυχῆς εἶναι ὁ χωρὶς φθόνον λόγος, ὁ χωρὶς κακίαν ζῆλος καὶ ὁ ἀδιάλειπτος ἔρως πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ Κύριον τῆς δόξης. Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, ὁ νοῦς, κύριος ἑαυτοῦ, ὡς ἐλεύθερος ἐκ τῶν παθῶν, ζυγοστατεῖ καὶ ἀνακρίνει μὲ καθαρότητα τοὺς λογισμούς του.

ΣΧΟΛΙΟΝ

Ἐὰν κανεῖς θέλῃ νὰ κάμῃ ἕνα τέστ τοῦ βαθμοῦ καθαρότητος τῆς ψυχῆς του, ὀφείλει νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ 19ον κεφάλαιον. Καὶ ὅταν διαπιστωθῇ ἡ ὑπαρξις τῶν γνωρισμάτων αὐτῶν, τότε εἶναι πρόδηλος ἡ κατάστασις. Καὶ ὁ νοῦς πλέον δύναται νὰ ἐκτιμᾷ ἀπλανθῶς καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ νοήματα καὶ τὰ αἰσθήματα καὶ πᾶν ὅ,τι ἀναδύεται ἐντός του, εἴτε σπείρεται ἀπὸ τὸν διάβολον, εἴτε ἀπὸ τὰ πάθη του ἐκπορεύεται, εἴτε ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐνεργεῖται. Διότι διατελεῖ «ὡς ἐμπαρῶν ἐν καθαρῳτάτῳ κριτηρίῳ τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ», δηλαδὴ εἶναι κύριος τῆς ψυχῆς του, ὡς ἐλέγχων ὅλας τὰς κινήσεις τῆς.

Πράγματι. Ἀποτελεῖ μυστικὴν πείραν, «γνώσιν» ὑπερ-διανοητικὴν, ὅτι χαρακτηριστικὸν τῆς καθαρᾶς ψυχῆς εἶναι ὁ ἄφθονος ζῆλος, ὁ ἄνευ κακίας ζῆλος καὶ ὁ ἀδιάλειπτος ἔρως τοῦ Θεοῦ.

Ἐάν ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι καθαρὰ, κατ' ἀναλογίαν τῆς μὴ καθαρότητός της, θὰ ἔχη μὴ ἀφθονον λόγον, μὴ ἄκακον ζῆλον καὶ μὴ ἀπαιστων ἔρωτα Θεοῦ. Διότι ὑπάρχει καὶ λόγος μὲ φθόνου καὶ ζῆλος μὲ κακίαν καὶ ἔρωσ μὲ διαλείψεις καὶ χωρὶς καθαρότητα.

Τὸ δυστύχημα δὲ εἶναι ὅτι, ὡς ὑποκειμενικὴ πείρα, δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν ἐλέγξωμεν ἀντικειμενικῶς. Δηλαδή τὰ ἡμέτερα δυσκόλως ἐλέγχονται ἀπὸ ἡμᾶς.

Τὸ κεφάλαιον τοῦτο τοῦ ἁγίου Δ. βοηθεῖ τοὺς θέλοντας νὰ ἀσκήσουν ἔλεγχον ἐπὶ τῆς ψυχικῆς των καταστάσεως. Ἄλλ' ἤδη εἶπομεν, ὅτι εἶναι δύσκολος ὁ ἔλεγχος αὐτός, ἐπειδὴ ὁ παραλλήλως βαίνων πρὸς τὰ πάθη σκοτασμός καὶ κυρίως ἡ ἐπικαθημένη εἰς τὴν ἔδραν τῆς νοήσεως οἴσις, ἐμποδίζουν τὴν ἀνάβλεψιν.

Μόνον ὁ ταπεινὸς γνωρίζει τὰς ἀτελείας καὶ τὰ πάθη του, τὰ ὅποια, ἐκ τοῦ ἀναλόγου θεοῦ φωτισμοῦ ποὺ δέχεται, ὑπερβάλλει καὶ φωνάζει πρὸς τὸν Θεόν: «Φώτισόν μου τὸ σκότος, φώτισόν μου τὸ σκότος», ὅπως ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἢ ὅπως ὅλοι οἱ ἅγιοι Πατέρες, ποὺ ἔβλεπαν τὸν ἑαυτόν των «χείρονα δαιμόνων»! Οἱ προηγουμένοι τύποι ἀντιθέτως, θεωροῦν ἑαυτοὺς καλοὺς καὶ δὲν εἶναι «ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων». Αὐτοδικαιώνονται, δὲν ὑποπεύονται τὰ πάθη των καὶ φθάνουν εἰς τὰ μέγιστα τῶν ἐγκλημάτων μὲ τὴν συνειδησιν, ὅτι προσφέρουν «λατρείαν τῷ Θεῷ».

Ἦ, πόσον ἔχει ζημιωθῆ ὁ Θεὸς ἀπὸ αὐτὸν τὸν ζῆλον, εἴτε ἀπὸ τὰ τέκνα τῆς Συναγωγῆς προήρχετο εἴτε ἀπὸ τοὺς κόλτους τῆς Ἐκκλησίας! Καὶ μέχρι σήμερα πόσον ταλαιπωρεῖται ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ αὐτὴν τὴν δρμὴν τῆς ἐμπαθοῦς καρδίας! Πόσα ψυχὰ χάνουν τὸν δρόμον των, πόσα σκανδαλίζονται καὶ πόσαι ἄλλα δὲν προσέρχονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅταν τὴν βλέπουν «προστατενομένην» ἀπὸ μαινόμενα τέκνα της!

Ἄλλὰ τί εἶναι ὁ ζῆλος; Ὁρμὴ ψυχῆς, ζέσις τοῦ αἵματος. Αὐτὸς καθ' ἑαυτὸς δὲν εἶναι οὔτε καλὸς οὔτε κακός. Γίνεται καλὸς ἢ κακὸς ἀναλόγως τῆς ψυχικῆς καταστάσεως. Ὅταν ὁ ἅγιος Δ. ὁμιλῇ περὶ «ἀκάκον ζῆλον», ἤδη τὸν διέστειλεν ἀπὸ τὸν κακόν. Ἐάν ὁ πρῶτος εἶναι φανέρωμα τῆς καθαρᾶς ψυχῆς, ὁ δεῦτερος ἀναβλύζει ἀπὸ τὴν ἀκάθαρτον. Καὶ ἐνῶ ἡ καθαρὰ ψυχὴ παράγει ζῆλον «εἰρηνικόν, ἐπεικῆ, εὐπειθῆ, μεστὸν ἐλέους», ἀντιθέτως ἡ ἀκάθαρτος ἀναδίδει ζῆλον «δαιμονιώδη», πλήρη θυμοῦ

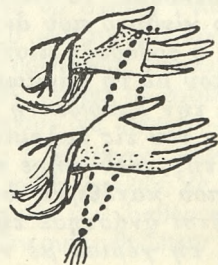
καὶ ταραχῆς.

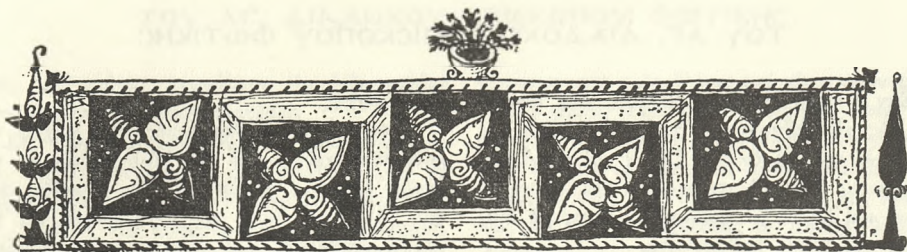
Εἶναι τόσος ὁ σκοτασμός τῆς ψυχῆς ποὺ κατακυριαρχεῖται ἀπὸ τὸν ζῆλον αὐτὸν — τὸν ὁποῖον ὁ ἄββᾶς Ἰσαὰκ ὁ Σύρος ὀνομάζει «μωρὸν ζῆλον» — ὥστε πολλάκις φθάνει εἰς τὰς πλέον ἀπιθάνους καὶ ἐγκληματικὰς πράξεις, τὰς ὁποίας θεωρεῖ ὡς ὑψηλὰ ἥρωικά κατορθώματα.

Κατὰ βάθος αὐτὸ τὸ «πάθος», διότι περὶ πάθους πρόκειται, ἔχει τὴν πηγὴν του εἰς τὴν ὑπερφάνειαν, εἰς τὴν οἴησιν, ποὺ ἐμπνέουν αὐτάρκεια καὶ αὐτοπεποίθισιν. Καὶ ἂν προχωρήσῃ ἡ ψυχικὴ αὐτὴ νόσος, τότε δλόκληρος ὁ κόσμος εἶναι ἀνίκανος νὰ μεταστρέψῃ τὴν ταλαίπωρον αὐτὴν ψυχὴν. Δυνατὸν νὰ προβαῖνῃ εἰς ἐνεργείας, ποὺ βοοῦν διὰ τὸν παραλογισμόν καὶ τὴν ἀσέθειαν, ἀλλὰ νὰ μὴ ὑποπεύεται τὸ χάος εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει πέσει.

Ὁ δαιμονικὸς αὐτὸς ζῆλος προσλαμβάνει τὴν ὀξυτέραν μορφήν του, ὅταν συμβῆ νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὸν θρησκευτικὸν χῶρον, ὅπου ὁ φανατισμὸς συγχέεται μὲ τὴν ἀνάγκην προστασίας τῆς δῆθεν κινδυνεύουσας πίστεως. Τότε εἰς τίποτε δὲν ὑποχωρεῖ. Εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ ὀφείλεται ἡ νύξ τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου, καθ' ἣν, ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, ἀλληλοεσφάγησαν 100.000 ἄνθρωποι εἰς τὸν δυτικὸν Χριστιανισμόν.

Οἱ ἅγιοι Πατέρες λέγουν, ὅτι ὑπάρχουν πάθη τὰ ὅποια θεραπεύουν οἱ ἄνθρωποι· ἄλλα τὰ ὅποια θεραπεύουν οἱ ἄγγελοι καὶ ἄλλα, τὰ ὅποια θεραπεύει μόνον ὁ Θεός. Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι τὸ πάθος αὐτὸ, ποὺ ἔχει ὡς ὑποδομὴν καὶ τροφὴν τὴν ὑπερφάνειαν, εἶναι ἐκεῖνο ποὺ θεραπεύει μόνον ὁ Θεός. Διατὶ ἄλλωστε οἱ ἅγιοι Πατέρες ἠσφαλίζοντο διὰ τῆς ταπεινώσεως καὶ ὅταν ἀκόμη ἦσαν ἠνωμένοι μὲ τὸν Θεόν; Διατὶ ὁ Παῦλος, ὁ «μέχρι τρίτου οὐρανοῦ ἀρπαγείς», ἐθεώρει ἑαυτόν ὡς «ἐκτρομα», «ἀνάξιον καλεῖσθαι ἀπόστολον» καὶ τόσα ἄλλα συγκλονιστικῆς ταπεινοφροσύνης;

“ΕΙΠΕ ΤΗ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ,,

ΦΩΝΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

Ω

Ι ΦΟΙΤΗΤΕΣ
που υπογράφουμε
αυτό το κείμενο
θέλουμε να στεί-
λουμε ένα αγνό α-
δελφικό χαιρετι-
σμό σ' εκείνους

που αγωνίζονται να ζούν την ορθό-
δοξη χριστιανική ζωή σαν τη σω-
τηρία του κόσμου μας σήμερα. Θέ-
λουμε ακόμα να σημάδουμε, με ά-
πλότητα αλλά και ριζικότητα, το σή-
μα του κινδύνου, όπως τον βλέπου-
με να διαγράφεται μέσα στο Πανε-
πιστήμιο σήμερα. Δεν θα αναφερ-
θοῦμε εδώ στα προβλήματα που αν-
τιμετωπίζει η πανεπιστημιακή εκ-
παίδευση και που έχουν άμεση σχέ-
ση με την χρεωκοπία της πνευματι-
κής ηγεσίας του τόπου, αλλά και τη
γενικότερη ήθικη αποδιοργάνωση
της πνευματικής ηγεσίας του τόπου,
αλλά και τη γενικότερη ήθικη απο-
διοργάνωση της κοινωνίας μας. Για
την επισήμανση και τη λύση των
προβλημάτων αυτών αγωνιζόμαστε
με άλλους τρόπους, μαζί με τους συν-
ειδητοποιημένους αγωνιστές συμφοι-
τητές μας.

Έδώ θέλουμε να επισημάσουμε
τον εσχατο κίνδυνο που αντιμετωπι-
ζει σήμερα η ορθόδοξη πίστη μας. Ό
Χριστός, που με τη σάρκωσή Του έ-
νόθηκε με την ανθρώπινη ζωή, που
έκανε δικές του τις ταλαιπωρίες και
τη θλίψη της, που πήρε πάνω του
το κακό, που κατέβηκε ως τον θά-
νατο, κι' έτσι ανήλθε στην ανθρω-
πινή ζωή, τη γέμισε με νόημα, αι-

σιοδοξία κι' ελπίδα, αυτός ο ζωντα-
νός Χριστός, θέλουμε να δηλώσουμε
με δύνη ότι απουσιάζει από το Πα-
νεπιστήμιο και την κοινωνία μας
σήμερα.

Μ' αυτό θέλουμε να ποῦμε πώς
το Σῶμα του Χριστού, η Όρθόδοξη
Έκκλησία αυτού του τόπου, παρου-
σιάζεται σήμερα τρομαχτικά άτροφι-
κή και υποτονημένη. Δίνουμε την έν-
τύπωση ενός Σώματος βωβοῦ και
ἄρρωστου. Φυλακίζουμε το Πνεῦμα
του Θεοῦ στις μικρότητές μας. Δι-
εκδικιώντας ὅλοι μας ατομικά συμφέ-
ροντα, ἀλληλοτρωγόμαστε, σπαράσ-
σουμε τη σάρκα του Χριστοῦ, και
παρουσιάζομαστε στον κόσμο σαν
μιὰ ξεπερασμένη κάστα που στηρίζει
το κατεστημένο, για να μπορέσει να
επιβιώσει κι' αυτή μαζί του.

Στο χώρο του Πανεπιστημίου γί-
νεται στις μέρες μας μιὰ έντονη ζύ-
μωση. Μαρξιστές, σοσιαλιστές, δη-
μοκράτες, αγωνίζονται να δημιουργή-
σουν κάτι τὸ νέο. Και ἡ ορθόδοξη
πίστη, ἡ μεγαλύτερη ανανεωτική δύ-
ναμη της ανθρωπίνης ζωής, απουσι-
άζει. Όσοι φοιτητές θὰ ἤθελαν να
πιστέψουν, δὲν βρίσκουν στήριγμα
και δρόμο. Οἱ δρόμοι που ὀδηγοῦν
στην Έκκλησία, τὸ Σῶμα του ζων-
τανού Χριστοῦ, εἶναι τις πιὸ πολλές
φορές φραγμένοι ἀπὸ την ἀδιαφορία
για τὴ ζωή, ἀπὸ τὴ γραφειοκρατία
και ἀπὸ τὴ διανοητική και ἠθική κα-
τάπτωση. Κι' ὅσοι φοιτητές πιστεύ-
ουν, λαιδοροῦνται ἐξ αἰτίας ὄχι τόσο
της ἀθείας των ἄλλων, ὅσο της εκ-
κλησιαστικῆς αὐτῆς κατάπτωσης.

Παίρνομε τὸ θάρρος νὰ σημά-
νομε, ἡμεῖς οἱ φοιτητές, τὸ σῆμα
τοῦ κινδύνου. Ἀπευθύνομε ἐκκλη-
ση στοὺς πνευματικούς πατέρες τῆς
Ἐκκλησίας, τοὺς ἐπισκόπους μας,
νὰ σταθοῦν μὲ ἀνδιωτέλεια κοντὰ στο
λαό, γιὰ νὰ σταματήσουν νὰ πλῆτ-
τωνται οἱ συνειδήσεις τῶν πιστῶν.
Παρακαλοῦμε τοὺς ἱερεῖς μας νὰ μὴ
πέλουν τὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ ἀ-
ποκλειστικά ὡς τὴν ἑσωτερικὴ ζωὴ
μιάς στενῆς ομάδας θρησκευόμενων,
ποὺ ὅλοι κι' ὅλα πρέπει νὰ τηροῦν τὰ
θρησκευτικὰ τους καθήκοντα, καὶ νὰ
δοῦν τὴν Ἐκκλησία ὡς τὴ σωτηρία
τοῦ κόσμου. Παρακαλοῦμε ὅσους
πνευματικούς ἀνθρώπους νοιώθουν
μέσα τους τὴ φωνὴ τοῦ Κυρίου, νὰ
τὴν κάνουν νὰ ἀκουστῇ.

Θέλουμε βοήθεια γιὰ νὰ μπορέ-
σουμε νὰ κάνουμε πραγματικὲς μέσα
στὶς συγκεκριμένες σημερινὲς συν-
θήκες τῆς ζωῆς τὶς μεγάλες ἀλήθει-
ες τῆς Ὁρθοδοξίας. Θέλουμε βοή-
θεια στοῦ διάλογο ποὺ προσπαθοῦμε νὰ
ἔχουμε μὲ τοὺς συμφοιτητές μας,

HN ἀνωτέρω διακή-
ρυξιν ὑπογράφουν
145 Φοιτητὰ διαφό-
ρων Σχολῶν. Εἶναι
ἀναμφιβόλως μία
φωνὴ ἀγωνιώδης
τῆς σπουδαζούσης
νεότητος, εὐριοκομένης ὄχι μόνον μέ-
σα εἰς τὰ διαλεκτικὰ φιλοσοφικὰ καὶ
κοινωνιστικὰ ρεύματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν
κῶρον μιᾶς Ἐκκλησίας ἐριζούσης καὶ
μερισμένης εἰς ἀλληλοὑποβλεπομένας
ομάδας. Τὸ δὲ χειρότερον εἶναι ὁ εἰς
τὴν κορυφὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱε-
ραρχίας διχασμός, ὁ ὁποῖος ἐπιτείνει
τὴν θλίψιν καὶ τὴν ἀγωνίαν παντὸς συ-
νειδητοῦ χριστιανοῦ.

Ἐπόμενον λοιπὸν εἶναι ὄχι μόνον νὰ
μὴ δύναται ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ τὰς συνθή-
κας αὐτὰς νὰ δώσῃ τὴν μαρτυρίαν της
εἰς τὸν ἀπολέσαντα τὴν ζωηφόρον ὁδὸν
σύγχρονον ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀντιθέτως
νὰ σκανδαλίξῃ τοὺς ἀσθενεστέρους εἰς
τὴν πίστιν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν εὐκολον

ποὺ ξεκινοῦν ἀπὸ ἀρχῆς μὴ χριστια-
νικὲς ἢ ἀπὸ τὴν ἀθεΐα. Θέλουμε ἓνα
σύγχρονον ὀρθόδοξο περιοδικό, ὅπου
θὰ γίνεταί ὑπεύθυνα αὐτὸς ὁ διάλο-
γος κι' ἀπ' ὅπου ὁ σημερινὸς ὀρθό-
δοξος στοχασμὸς θὰ προσφέρῃ στὸν
κόσμο τὰ στοιχεῖα ποὺ θὰ τὸν βοηθή-
σουν νὰ ζήσῃ. Παρακαλοῦμε ὅλους
τοὺς πατέρες καὶ ἀδελφούς νὰ μᾶς
βοηθήσουν στὸν ἀγῶνα νὰ ἀναστή-
σουμε καὶ νὰ ἀνασυγκροτηθῶμε μέ-
σα στοῦ Χριστοῦ τὴν προσωπικὴ μας
ζωὴ καὶ τὴ ζωὴ τῆς χώρας μας. Νὰ
μᾶς συμπαρασταθοῦν στὴν προσπά-
θεια νὰ γίνῃ ἡ Ὁρθόδοξη πίστις ζωὴ
μας, καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία νὰ
γίνῃ ἡ πραγματικὴ ζωὴ αὐτοῦ τοῦ
τόπου.

Ἔχομε συγκεκριμένους προτά-
σεις γιὰ τὴν ἴδρυση ἐνὸς περιοδικοῦ
καὶ γιὰ τὴ λειτουργία ἐνὸς σεμινάρι-
ου στοὺς παραπάνω στόχους. Ὅσοι
ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους μποροῦν νὰ βο-
ηθήσουν καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς φοιτητές
θέλουν νὰ συμμετάσχουν μποροῦν νὰ
ἔρθουν σὲ ἐπαφὴ μαζί μας.

διολίσθησίν των εἰς τὰς ἤδη ἀνοικτὰς
ἀγκάλας τῶν ποικιλομόρφων ἐκθρῶν
τῆς.

Ἐνώπιον αὐτῆς τῆς πραγματικότητος,
καθ' ἣν καθίσταται ἐπίκαιρος ἡ ἀποστο-
λικὴ εἰδοποίησις, «εἰ ἀλλήλους δάκνετε,
ἀλλήλους κατεσθίετε, σκοπεῖτε μὴ ὑπὸ
ἀλλήλων ἀναλωθῆτε», διερωτᾶται κάθε
Ὁρθόδοξος ποὺ ὀδηγούμεθα;

Μέσα ἀπὸ τὰ πλαίσια αὐτά, φυσιολο-
γικῶς ἀναδύεται ἐκ τῶν εὐγενῶν νεα-
νικῶν ψυχῶν τῶν Φοιτητῶν καὶ ἡ κραυ-
γὴ πόνου καὶ ἀνησυχίας. Καὶ ὡς ἀπάν-
τησιν τῆς ἀγωνίας των συνέλαβαν τὴν
ιδεάν ἐκδόσεως ἐνὸς Ὁρθοδόξου περιο-
δικοῦ, ὥστε νὰ ἀνοίξῃ ἕνας διάλογος
μεταξὺ τοῦ φοιτητικοῦ κόσμου καὶ «ὁ
σημερινὸς ὀρθόδοξος στοχασμὸς νὰ προ-
σφέρῃ στὸν κόσμο τὰ στοιχεῖα ποὺ θὰ
τὸν βοηθήσουν νὰ ζήσῃ».

Βεβαίως ἡ πρόθεσις εἶναι ἀγία, ἐκ-
φραστικὴ τοῦ συμφυοῦς μὲ τὴν νεότητα
ἐνθουσιασμοῦ, τῆς διαθέσεως τοῦ πλη-
σιασμοῦ τῶν συνανθρώπων μὲ τὸ πλεόν

ένδεδειγμένον σήμερον ὄργανον τοῦ διαλόγου καὶ ἀποτελεῖ μίαν ὀρθὴν ἐπινόησιν αὐτοαμύνης. Δι' ὅλα αὐτά, δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ χαιρετήσωμεν τὰς ἀγαθὰς προθέσεις τῶν φοιτητῶν — οἱ 50 ἐκ τῶν ὁποίων ἀκολουθοῦν τὴν θεολογίαν — καὶ νὰ εὐχρηθῶμεν πᾶσαν δυνατὴν ἐπιτυχίαν. Διότι, ὅπως παρατηρεῖ καὶ ὁ π. Γ. Φλωρόφσκυ, «ἔφθασεν ἡ στιγμή κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀγὼν διὰ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων θὰ διεξάγεται ἐν ταῖς πλατείαις». Εἶναι ἡ στιγμή κατὰ τὴν ὁποίαν κάθε ζήτημα γνώσεως καὶ ζωῆς πρέπει νὰ ἔχη καί, ἐὰν δὲν ἔχη, νὰ λάβῃ τὴν χριστιανικὴν του ἀπάντησιν, νὰ ἐνταχθῇ μέσα εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ τὸ πλήρωμα τῆς χριστιανικῆς ὁμολογίας.

Αὐτὴν τὴν ἀνάγκην ἐκτιμῶμεν καὶ ἡμεῖς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀφιερῶσαμεν τὸ κύριον ἄρθρον τῶν «Ἀθωνικῶν Διαλόγων» εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς τῆς ἀνάγκης καὶ μὲ ἐρμηνευτὴν τῆς ἕνα ἐκ τῶν πλέον αὐθεντικῶν Ὁρθοδόξων θεολόγων.

Καὶ ἐπειδὴ, ὀρθότατα ποιοῦντες, οἱ Φοιτηταὶ «παρακαλοῦν ὄλους τοὺς πατέρες καὶ ἀδελφούς νὰ τοὺς βοηθήσουν στὸν ἀγῶνα, γιὰ ν' ἀναστήσουν καὶ νὰ ἀνασυγκροτήσουν μέσα στὸ Χριστὸ τὴν προσωπικὴν τους ζωὴ καὶ τὴ ζωὴ τῆς χώρας μας», ἃς μᾶς ἐπιτρέψουν, ὡς εἰς «πρεσβυτέρους», νὰ ὑπομνήσωμεν ἐξ ἀγάπης καὶ πείρας μερικὰς ἀπαραιτήτους προϋποθέσεις διὰ νὰ πάρουν σάρκα αἱ ἀγαθαὶ προθέσεις των.

Κατ' ἀρχὴν δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγουν οἱ κίνδυνοι ποὺ ἀκολουθοῦν τοὺς συλλογικοὺς ἰδεολογικοὺς ἀγῶνας καὶ μάλιστα μεταξὺ νέων καὶ μεσογειακῶν. Κάτι ἐγνώριζεν ὁ Πλάτων, ποὺ περιέγραψεν εἰς τὸν «Φαῖδρον» του τὸν «δυσήνιον καὶ ὕφαιμον ἵππον». Διὰ τοῦτο χρειάζεται νὰ εἴμεθα, ὅπως ὀρίζει τὴν μεσότητά σκέψεως καὶ συμπεριφορᾶς ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ θεολόγος: «οὔτε ὑπερζέοντες οὔτε ὑποζέοντες». Λέγει μὲν ὁ Ἀπόστολος «τῷ πνεύματι ζέοντες», ἀλλὰ συνεχίζει, «τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες». Διότι δυστυχῶς αὐτὴ ἡ ζέσις καὶ ὁ ζήλος, ὅταν γεννῶνται εἰς ψυ-

χὰς μὴ ἀπηλλαγμένας παθῶν, τότε «δουλεύουν» εἰς τὰ πάθη των καὶ ὄχι «τῷ Κυρίῳ», Τοιαῦται συλλογικαὶ «ζέσεις» ἔχουν προκαλέσει ἀληθεῖς συμφορὰς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ ἐπειδὴ τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι ἐγγενὲς εἰς τὴν θρησκευούσαν ψυχὴν, κολακευομένην ἐν τῇ ἀφροσύνῃ τῆς νὰ λαμβάνῃ αἴσθησιν ὅτι «πυρπολεῖται ὑπὸ ζήλου», φυσικὰ ὑφίσταται καὶ σήμερον ὑπὸ ὁμαδικὰς μορφὰς. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως, ποὺ ἔχουν καὶ μίαν ἔκτιν αἴσθησιν, παρατρέχοντες τὰ χρηστολογικὰ συνθήματα, βλέπουν τὰ παφλάζοντα πάθη καὶ ἔτσι «βλασφημεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς ἐν τοῖς ἔθνεσιν». Διὰ τοῦτο θὰ συνιστοῦσα: «τὸ ἐπεικεῖς ὑμῶν γνωσθεῖτω πᾶσιν ἀνθρώποις» καὶ Ἰωαν. ιγ', 34 - 35.

Ἐνα ἐπίσης σοβαρὸν θέμα καὶ ἐκτάκτως ὑπεύθυνον εἶναι κατὰ πόσον διαθέτουν «τὸ δύνασθαι τοῦ θέλειν ἰσοτάλαντον». Δηλαδὴ ἐὰν αἱ ἀγαθαὶ προθέσεις ἔχουν «ἀντίκρουσμα». Διότι διὰ νὰ θέλῃ νὰ ἀναστήσῃ καὶ νὰ ἀνασυγκροτήσῃ μέσα στὸ Χριστό, κανεὶς, τὴν προσωπικὴν του ζωὴ καὶ τὴ ζωὴ τῆς χώρας μας», ζητεῖ δύο πράγματα. Τὸ ἕνα εἶναι ἄθλημα ποὺ ἀπαιτεῖ κόπον καὶ χρόνον καὶ τὸ ἄλλο ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὸν κῆρον τῆς οὐσιότητας. Ἐπομένως, ἐὰν οἱ στόχοι ἦσαν μόνον αὐτοί, θὰ εἴχαμε ἐκ τῶν προτέρων ἀστοχίαν ἐκλογῆς. Εἶναι τάχα ἀνάγκη νὰ ἐκθέσωμεν τοὺς λόγους; Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐτέθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ στόχοι, δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ παραπέμψωμεν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀγίων δι' ἀμφοτέρους τοὺς στόχους.

Λοιπὸν, πλην τῶν μὴ εὐστόχως ἐκλεγέντων σκοπῶν, ὑπάρχουν εἰς τὴν διακίρυσιν καὶ ἄλλοι εὐτυχῶς πραγματοποιήσιμοι, πέραν τῆς καλῆς μαρτυρίας καὶ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ψυχικῆς εὐγενείας τῶν Φοιτητῶν. Καὶ αὐτοὶ δύνανται νὰ συνοψισθοῦν μέσα στὸν κῆρον τῆς πάλης τῆς πίστεως καὶ τῶν ἰδεῶν. Τὸ πόσον ἐπιτυχῶς θὰ διεξαχθῇ ὁ ἀγὼν αὐτός, δὲν δύνανται νὰ προσδιορισθῇ ἀπὸ ἡμᾶς ποὺ ἀγνοοῦμεν, ποίας δυνάμεις διαθέτουν οἱ ἀναλαμβάνοντες τὸν

καλὸν αὐτὸν ἀγῶνα. Δι' ἐκεῖνο ὅμως, διὰ τὸ ὁποῖον εἴμεθα βέβαιοι, εἶναι ἡ πολλαπλὴ ὠφέλεια ποῦ θὰ προκύψῃ τόσον διὰ τοὺς ἰδίους, ὅσον καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, ἐφ' ὅσον συνέλθουν οἱ παράγοντες ποῦ ἀνεφέραμεν καὶ μὲ ταπεινωσιν καὶ ἀγάπην διατηρήσουν τὴν ἐνότητα «ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης».

Καὶ μόνον τὸ γεγονός, ὅτι ἕκαστος ἐν-συνειδητῶς ἐπιστρατεύει τὸν ἑαυτὸν του, εἰς μίαν προσπάθειαν διακηρύξεως τῆς πίστεως του, πρὸς ἕνα περιβάλλον χειρότερον ἐκείνου ποῦ συνήνησεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, εἶναι βεβαίως ἀξιόλογος πρᾶξις. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνασχόλησις πρὸς ἄμυναν καὶ ἡ θεολογικὴ τριβὴ πρὸς διαφώτισιν καὶ ἡ ὄξυνσις τοῦ νοῦ εἰς τὴν διαλεκτικὴν τῶν ἀντιπνεόντων ἰδεολογικῶν ρευμάτων καὶ ἡ ἐπιμέλεια πρὸς ἀρτίωσιν τῆς ψυχῆς κατὰ Χριστόν, ἀσφαλῶς φέρουν πολλὴν τὴν ὠφέλειαν. Καὶ μόνον διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἐπιβάλλεται ὁ συλλογικὸς ἀγὼν μέσα στὰ πλαίσια τῆς Ἐκκλησίας.

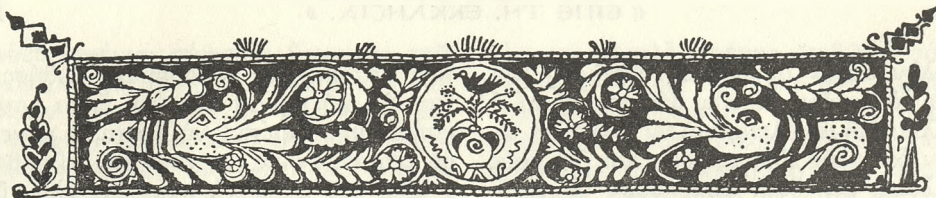
Διὰ νὰ εἴμεθα δὲ ἀντικειμενικοί, δὲν πρέπει νὰ ἐλπίσωμεν σοβαρὰ ἀποτελέσματα, πολλὴ περισσότερον «νὰ ἀναοτήσουμε μέσα στὸ Χριστὸ τὴ ζωὴ τῆς χώρας μας». Εἴπαμεν, ὅτι μὲ αὐτὴν τὴν ἔφεσιν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς αὐτοπίας. Ἀρκετὸν ὅμως εἶναι νὰ ἐνθυμούμεθα τὴν φυσιολογίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία σώζει τοὺς ὀλίγους «ἐκλεκτοὺς» καὶ τὸν λόγον τοῦ Ἀποστόλου, «ἵνα πάντως τινὰς σώσω». Καὶ πρὸ πάντων νὰ μὴ μᾶς διαφεύγῃ, ὅτι εἶναι μέγα πρᾶγμα νὰ σώσωμεν τὴν ἰδικὴν μας ψυχὴν.

Δυστυχῶς εἶναι τόσο ἐκτεταμένον καὶ ἔτοι ὠργανωμένον τὸ κακόν, ὥστε μόνον διὰ μιᾶς «ἐν πυρὶ» καθάρσεως θὰ ἠδύνατο ἡ χώρα μας νὰ ἐπανεύρῃ τὴν ὁδὸν τῆς. Οὐδέποτε ἄλλοτε «ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου» ἦτο περισσότερο ἄρχων ὅσον σήμερον, προστατευόμενος μάλιστα ἀπὸ τὸ πάλαι ποτὲ χριστιανικὸν κράτος. Δὲν διακινδυνεύομεν προβλέψεις. Πάντα ὅμως βοοῦν διὰ τὴν ἐρχομὴν «μάκαιραν». Πότε τάχα θὰ ἔχη ἐφαρμογὴν ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου Πέ-

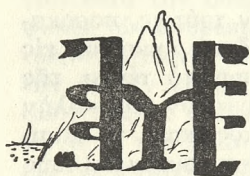
του, «στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαίσεται»; Πρέπει νὰ διατηρῆ κανεὶς μὲ ἐνάργειαν εἰς τὸν νοῦν του, τί ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ νὰ κάμῃ εἰς τὴν γῆν καὶ πῶς τὴν κατήνησαν οἱ ἄνθρωποι, διὰ νὰ ἐνθυμηθῇ τὸν λόγον τοῦ Ἀποστόλου: «τὸ μακρόθυμον τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιαν σὲ ἄγει».

Παρὰ ταῦτα ἡ σὺν τούτοις, παρακαλοῦμεν τὸν Κύριον ὅπως ἐνισχύσῃ εἰς τὸ θεοφιλὲς ἔργον τῶν τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ δώσουν τὴν καλὴν μαρτυρίαν καὶ ἕκαστος, κατὰ τὸ χάρισμα αὐτοῦ, νὰ ὠφελήσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ» ἀδελφούς του. Καὶ αὐτὸ θὰ τὸ ἐπιτύχουν, σὺν Θεῷ βεβαίως, διὰ τῆς μεθοδολογίας ποῦ προσδιορίζει τὸ ἦθος τῆς Ὀρθοδοξίας, τὸ ὁποῖον μορφοῦται μὲ τὸ πνεῦμα τῶν Ἁγίων Πατέρων καὶ κυρίως διὰ τῆς ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἐμπειρίας. Μόνον ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς θὰ κρατηθοῦν αἱ προθέσεις εἰς τὸ ὕψος τῆς πνευματικῆς τῶν ἐγγενείας καὶ δὲν θὰ ἐκφυλισθοῦν εἰς ἕνα κίνημα χαμηλῆς στάθμης θορυβοποιῶν καὶ φωνασκῶν νέων, οἵτινες «πνεύματι ἐναρξάμενοι νῦν σαρκὶ ἐπιτελοῦνται».

ΑΠΟΦΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΦΑΤΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Ε ΠΟΛΛΗ συγκίνηση διάβασα στο τελευταίο τεύχος των «'Αθωνικών Διαλόγων», το άρθρο «Περί μίας θεολογικής μελέτην». Είναι, πραγματικά, μια μεγάλη έλπιδα για όλους μας το γεγονός ότι, τόσο μέ την έκδοση του περιοδικού σας όσο και με την άρθρογραφία σας, αρχίζει επιτέλους να δημιουργηται μια γέφυρα ανάμεσα στη λεγόμενη «επιστημονική» ή «ἀκαδημαϊκή» θεολογία και στη φυσική πηγή της 'Ορθόδοξου Θεολογίας, πού είναι ο μοναχισμός και η άσκηση. Κι' αυτή η «γέφυρα» δεν μπορεί να σημαίνει προσπάθεια συμβιβασμού, αλλά την κριτική παρεμβολή της φωνής του 'Αγίου 'Ορους στο χώρο της θεολογίας πού πραγματοποιείται έξω από το φυσικό της χώρο.

Θά σās παρακαλέσω μόνο να μου επιτρέψετε μια άπορία ή παρατήρηση πάνω στις τόσο ουσιώδεις θέσεις του άρθρου σας: 'Επαναλαμβάνετε, με κάποια έμφαση, ότι «οι εν τῷ κόσμῳ χριστιανοί, είναι έξ αὐτοῦ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς των προωρισμένοι να κινούνται εις τὸν χῶρον τῆς καταφατικῆς θεολογίας», ἐνῶ ἡ ἀποφατικῆ θεολογία είναι ἡ ὁδὸς τῶν τελείων τῆς μοναχικῆς πολιτείας.

Τὸ δεύτερο σκέλος τῆς διαπιστώσεώς σας τὸ κατανοῶ καὶ τὸ ἀποδέχομαι καὶ τὸ πιστοποιῶ καθημερινά, μέσα ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν ἁγίων Πατέρων. 'Αλλά θά μου επιτρέψετε να θέσω ὑπὸ τῆν κρίση σας μὴν ἀντίρρηση πὸν ἔχω γιὰ τὴν πρώτη διαπίστωσή σας, γιὰ τὴν ὑποχρεωτικὴ ὑ-

ποταγὴ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ βιούντων στὴν καταφατικὴ θεολογία.

Νομίζω ὅτι, μέσα στὴν Παράδοση τῆς 'Εκκλησίας, ἡ καταφατικὴ θεολογία δὲν ἀντιπροσωπεύει ἓνα χαμηλότερο ἐπίπεδο πνευματικῆς προόδου καὶ φωτισμοῦ γνώσεως, γιὰ τὸν ἀπλουστάτο λόγο ὅτι ἡ καταφατικὴ θεολογία δὲν αὐτονομεῖται ποτέ, δὲν νοεῖται ποτέ χωρισμένη ἀπὸ τὴν ἀποφατικὴ σ τ ἄ σ η τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στοῦ μυστήριου τῆς πίστεως. 'Η 'Ορθόδοξη Θεολογία δὲν γνωρίζει δύο ὁδοὺς ἢ δύο «σχολές» γνώσεως τῆς ἀληθείας, τὴν καταφατικὴ καὶ τὴν ἀποφατικὴ, ἀλλὰ μόνο «τὴν γλυκυτάτην συνάφειαν» τῶν δύο καί, ἐπομένως, μόνο τὴν ἀποφατικὴ κατανόηση καὶ ἀποδοχὴ τῆς ὀποιασδήποτε καταφατικῆς ἐκφράσεως τῆς ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ.

'Η καταφατικὴ μέθοδος, ὡς αὐτοτελής καὶ αὐτόνομη ὁδὸς θεολογικῆς γνώσεως, δὲν συνιστᾶ ἀπλῶς ἓαν χαμηλότερο ἐπίπεδο πνευματικῆς προόδου, ἀλλὰ ἀποτελεῖ π λ ἄ ν η, δηλαδὴ ἀποκοπὴ ἀπὸ τὴν σώζουσα ἀλήθεια τῆς 'Εκκλησίας, μετᾶθεση τῶν δυνατοτήτων γνώσεως τῆς ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν χῶρον τῆς Χάριτος στὴν ἀνθρωποκεντρικὴ νοητικὴ αὐτοβεβαιότητα. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀνθρωποκεντρικὴ αὐτοβεβαιότητα νομίζω πὸς εἶναι ἡ μεγάλη αἴρεση τῆς δυτικῆς χριστιανοσύνης.

“Ὅταν λείψῃ ἡ ἀποφατικὴ ἀποδοχὴ καὶ κατανόηση τῶν καταφατικῶν περὶ Θεοῦ ἐκφράσεων, ὀδηγούμεθα ἀναπόφευκτα στὴ μετατροπὴ τῆς Θεολογίας σὲ ὀρθολογιστικὴ «επιστήμη», ἔτσι ὅπως τὴν καθιέρωσε ὁ ρωμαιοκαθολικὸς σχολαστικισμός. 'Η ἀλήθεια τῆς 'Εκκλησίας ἀναλύε-

ται και ερμηνεύεται με νοητικούς συλλογισμούς, που πρέπει να έχουν το αντικειμενικό κῆρος μᾶς καθολικᾶ παραδεκτικῆς βεβαιότητος. Ἔτσι ἡ ἀλήθεια ταυτίζεται με τὰ νοητικὰ σχήματα τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς — «ἡ ἀνυπακοή στὴ λογικὴ εἶναι ἀνυπακοή στοῦ Θεοῦ», ἔλεγε ὁ Θωμᾶς Ἄκινάτης.

Οἱ θωμιστὰι διακρίνουν τὴ λογικὴ ἀπὸ τὴν πίστη, (τὴ θεολογία ἀπὸ τὴν εὐσέβεια), καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν τὴν ἀναγκαιότητα τῆς συμφωνίας τους: καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις, τόσο τῆς λογικῆς ὅσο καὶ τῆς πίστεως, οἱ γνωστικὲς κατηγορίες εἶναι κοινές, εἶναι τὰ ἀξιώματα α τ α (principia) τόσο τῆς λογικῆς ὅσο καὶ τῆς πίστεως. Ἡ λογικὴ βασίζεται στὶς a priori δεδομένες δυνατότητες καὶ «ἀρχές» τῆς διανοίας, πουμποροῦν πάντοτε νὰ ἀποδειχθοῦν ἢ νὰ ἐπαληθευθοῦν ἀντικειμενικᾶ· καὶ ἡ πίστις βασίζεται στὴν a priori δεδομένη ἀποκάλυψη, δηλαδὴ στὴ θεία αὐθεντία, που διατυπώνεται ἐπίσης ἀντικειμενικᾶ ἀπὸ τὴν «ἀλάθητη» ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση.

Τὸ γνωσιολογικὸ, ἐπομένως, πρόβλημα τῶν θωμιστῶν, καὶ τῆς καταφατικῆς «θεολογίας» γενικώτερα, εἶναι ἡ τυπικὴ σύμπτωση τῶν ἀξιωμάτων τῆς λογικῆς καὶ τῆς πίστεως στὴ διατύπωση τῆς ἀληθείας («ἡ οἰκειώσεις τῶν δογμάτων διὰ τῆς νοήσεως καὶ τῆς εὐσεβοῦς μελέτης», ὅπως γράφει στὴν «Δογματικὴ» του ὁ Καθηγητῆς κ. Τρεμπέλας): ἡ λογικὴ πρέπει νὰ βεβαιώσῃ τὰ ἀξιώματα τῆς πίστεως με τὰ δεδομένα τῆς διανοίας, μέσῳ ἀνοδικῶν συλλογισμῶν, καὶ ἡ πίστις πρέπει νὰ ἐπαληθεύσῃ τὰ δικὰ της ἀξιώματα καταλήγοντα στὰ δεδομένα τῆς διανοίας με καθοδικοὺς συλλογισμούς.

Ἀπέναντι στὴν αὐτονομημένη αὐτὴ ἀνθρωποκεντρικὴ γνώση καὶ «θεολογία» (που ἐγινε ἡ πηγὴ τοῦ ἀθεϊσμοῦ στὴ Δύση), ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία ἀντιτάσσει τὴν ἀσκητικὴ καθαρότητα καὶ τὴν ταπεινὴν ἐτοιμότητα ἀποδοχῆς τοῦ «ὑπὲρ λόγον» φω-

τισμοῦ τῆς θείας Χάριτος, ὡς μοναδικὴ καὶ ἀποκλειστικὴ ὁδὸ θεολογικῆς γνώσεως. Ὅπως ἦτοτε, ὑπάρχουν καταφατικὲς διατυπώσεις τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων, οἱ ὁποῖες ὅμως δὲν ἐξαντλοῦν τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας στὶς συμβατικῶς ἔννοιες τῶν θετικῶν διατυπώσεων τῆς κοινῆς λογικῆς καὶ τοῦ κοινοῦ γλωσσικοῦ μας ἰδιώματος. Οἱ καταφατικὲς ἐκφράσεις «τὰς ἐφικτὰς ἡμῖν μορφώσεις προτείνουν τῶν ἀμορφῶτων καὶ ὑπερφυῶν θεαμάτων», κατὰ τὸν θεῖο Διονύσιο. Π ρ ο τ ε ἰ ν ε ἰ ἡ καταφατικὴ ἐκφράση (προσφέρει τὴ δυνατότητα γιὰ) τὴ δυναμικὴ ἀναγωγή στὴ θ ε α τ ῶν «ἀμορφῶτων» καὶ «ἀσχηματιστῶν» ἀληθειῶν, μέσα ἀπὸ ἐφικτὰς στὴν ἀνθρώπινη γνωστὴ ἱκανότητα «μορφώσεις» καὶ «σχήματα». Οἱ καταφατικὲς διατυπώσεις «τὴν ἑτερότητα παρίστησιν, ἑτερότητα δὲ ὡς ὁμοίότητα» — «ἀνομοίως τῶν ὁμοιοτήτων ἐκλαμβανομένων».

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ θεολογικὴ γνώση ὑπερβαίνει πάντοτε τὴν ἀπλὴ «μάθηση» καὶ ταυτίζεται με τὴ μυστικὴ ἐμπειρία, τὴν «ὄντως θεολογία» που εἶναι «τέλος ἀγνείας» καὶ νεκρώσεως τῶν παθῶν, «παρουσία τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος». Ἡ διατύπωση τῆς μυστικῆς αὐτῆς ἐμπειρίας ὑπερβαίνει ἀκόμα καὶ τὴν εἰκονολογικὴν γλώσσα τῶν καταφάσεων. Οἱ θεόπτες θεολόγοι, κατὰ τὸν ἄγιο Συμεῶν, «ὄρωσιν ἀοράτων αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τὸ ἀφραστον κάλλος· κρατοῦσιν ἀνεπάφως, κατανοοῦσιν ἀκατανοήτως τὸ ἀνίδεον εἶδος αὐτοῦ, τὴν ἀμορφον μορφήν καὶ τὸ ἀσχημάτιστον σχῆμα ἐν ἀθεάτῳ θεῷ καὶ ἀσυνθέτῳ κάλλει ἀποικίλτως πεποικιλμένον».

Θὰ συμφωνοῦσα, λοιπόν, μαζί σας ὅτι οἱ καταφατικὲς διατυπώσεις τῆς Θεολογίας π ρ ο τ ε ἰ ν ο ν τ α ἰ κυρίως σὲ μᾶς τοὺς κοσμικοὺς, που εἴμαστε ἀγενστοὶ τῆς θεοπτίας, καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ τολμᾶμε ἐν ὀνομαζόμεσθε «ἐπιστήμονες θεολόγοι» κατὰ τὸ πρότυπο τῆς «ἐπιστημονικῆς θεο-

λογίας», πού παρήγαγε και μᾶς επέβαλε ἡ αἵρετική Δύση.

Ἄλλοίμονο, ὅμως, ἂν ἐπαναπαυθοῦμε στή νοητική αὐτάρκεια τῶν λογικῶν καταφάσεων, διότι τότε θὰ ἀπομείνουμε, κυριολεκτικά, «ὡς ἑλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ», ὅπως ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς σημερινῶν δυτικῶν «θεολόγων». Ἐπαναπαυόμενοι στὴν καταφατική θεολογία ἀπόρχει κίνδυνος νὰ θεωρήσουμε ὡς ἀλήθεια τὰ «νοητὰ εἰδωλά» τῆς ἀλήθειας, καὶ νὰ μεταβάλλουμε τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας σὲ κενὴ ἰδεολογία ἀφηρημένων ἐννοιῶν. Ἔστω καὶ ἀγενεστοὶ τῆς θεοπιστίας, ἐμεῖς οἱ κοσμικοὶ θεολόγοι, νομίζω ὅτι μπορούμε νὰ θεολογοῦμε ἀποφατικῶς, ὅταν ἀρνούμεθα νὰ ἐξαντλήσουμε τὴν ἀλήθεια σὲ νοητικούς ὀρισμοὺς καὶ λογικὰ σχήματα καὶ ὑποτάσσουμε συνεχῶς τὶς θεολογικὲς μας διατυπώσεις στὸ μέτρο τῆς ἐμπειρίας τῶν μοναχῶν, τῆς θεοπτίας τῶν ἁγίων.

Μὲ ἄλλα λόγια: ἡ ἀποφατικὴ Θεολογία εἶναι καὶ γιὰ μᾶς τοὺς κοσμικοὺς ἡ ἐλπίδα μας καὶ ἡ σωτηρία μας καὶ τὸ μέτρο τῆς θεολογίας μας. Ὅ,τι ἐμεῖς «ὀρίζουμε» (περιγράφουμε) μὲ τὸ λόγο, ἀντλώντας ἀπὸ τὴ διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων, δὲν εἶναι μιὰ ἐννοιοκρατούμενη «μεταφυσική», ἀλλὰ εἶναι ἡ ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐμπειρία τῶν ἁγίων μοναχῶν καὶ ἀσκητῶν. Μόνο μὲ ἀναφορὰ σὲ αὐτὸ τὸ μέτρο ἡ θεολογία μας εἶναι ζωὴ καὶ ἀλήθεια, μόνο ὅταν ὁ λόγος μας αὐτοαναιρεῖται σὰν ἀνθρωποκεντρικὴ καὶ νοσησιαρχικὴ αὐτοβεβαιότητα, γιὰ νὰ παραπέμψη στὴν ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας.

Γιὰ τὸν ἴδιο αὐτὸ λόγο καὶ ὁ μοναχισμὸς δὲν εἶναι, ἀπλῶς, μιὰ ἐκλεκτὴ «μερίδα» τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ εἶναι τὸ μέτρο τῆς σύνολης ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐνσαρκη ἐλπίδα καὶ σωτηρία ὅλων τῶν πιστῶν. Μερικοὶ νομίζουν ὅτι ὁ ἀσκητικὸς καὶ μοναστικὸς χαρακτήρας ὅλων τῶν φάσεων τῆς ζωῆς τῆς Ὁρ-

θοδόξου Ἐκκλησίας ὀφείλεται σὲ ἱστορικοὺς παράγοντες πού ἐπεβλήθησαν μονομερῶς, καὶ ἔτσι στεροῦμεθα ἐμεῖς οἱ κοσμικοὶ ἀπὸ μιὰ λατρεία καὶ πνευματικότητα προσαρμωμένη στὰ δικὰ μας μέτρα. Παράγνωρίζουν, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ὁ μοναστικὸς καὶ ἀσκητικὸς χαρακτήρας τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι μιὰ μεγάλη φιλανθρωπία τῆς Ἐκκλησίας, πού μᾶς δίνει ὡς μέτρο, ἀλλὰ καὶ ὡς πνευματικὸ περιβάλλον, τῆς ζωῆς μας τὴν τελειότητα τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας. Ἔστω καὶ ἂν δὲν τὸ φθάνουμε ἐμεῖς αὐτὸ τὸ μέτρο, εἶναι, ὠστόσο, ἡ ἐλπίδα μας καὶ τὸ «τέλος» τῆς πνευματικῆς μας πορείας, ἡ ἀποκάλυψη τῆς ἀλήθειας πρὸς τὴν ὁποία ὀδεύουμε, καὶ στὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία μᾶς ἐνσωματώνει, παρὰ τὶς ἀδυναμίες μας.

Ἄν ἀφαιρέσουμε ἀπὸ τὴ Θεολογία τὸν ἀποφατικὸ χαρακτήρα της, δηλαδὴ τὴ βεβαιότητα τῆς ἐμπειρίας τῶν ἀσκητῶν καὶ τῶν ἁγίων, καὶ ἂν ἀφαιρέσουμε ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας (τὴ λατρεία, τὴ νηστεία, τὴν προσευχὴ, τὴν ἀγιογραφία, τοὺς Κανόνες) τὸν ἀσκητικὸ καὶ μοναστικὸ χαρακτήρα, τότε ἡ μὲν θεολογία μεταβάλλεται σὲ ἐννοιοκρατούμενη «μεταφυσική», ἡ δὲ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας σὲ μιὰ ἀπλή κοινωνικὴ Ἡθικὴ μὲ χρησιμοθηρικὸ χαρακτήρα.

Βέβαια, τὸ νὰ ἀποδεχθοῦμε τὸν ἀποφατικὸ χαρακτήρα τῆς Θεολογίας καὶ τὸν μοναστικὸ - ἀσκητικὸ χαρακτήρα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς δὲν εἶναι κάτι ἀπλὸ καὶ εὐκόλο· εἶναι ἕνα πνευματικὸ ἀθλημα καὶ κατόρθωμα. Προϋποθέτει νὰ παραιτηθοῦμε ταπεινὰ ἀπὸ τὴ βεβαιότητα τῶν κριτηρίων τῆς ἀτομικῆς μας διανοίας, γιὰτὶ τὰ κριτήρια αὐτὰ δὲν εἶναι πάντοτε καθαρὰ καὶ ἀνεπηρεάστα ἀπὸ τὰ πάθη μας, καὶ νὰ ὑποταχθοῦμε μὲ ἀγάπη καὶ ἐμπιστοσύνη στὴν ἐμπειρία τῶν Πατέρων μας. Διαφορετικὰ, ὁ ἀποφατισμὸς καὶ ἡ ἀσκητικότητα καὶ ἡ τήρηση τῶν Κανόνων υποοοῦν νὰ μεταβληθοῦν σὲ ἕνα ἄλλο εἶδος «καταφατικῆς» θεο-

λογίας, δηλαδή σε ὀρθολογιστικό μέτρο και νομικό κριτήριο, πού κατοχυρώνει τις ἀτομικές μας ἀπόψεις και θέσεις, βασανίζοντας τὴν Ἐκκλησία. Αὐτὸν τὸν βασανισμό νομίζω ὅτι τὸν ζῆ πολὺ ὀδυνηρὰ ἡ ἑλληνική, εἰδικά, Ἐκκλησία τὰ τελευταῖα χρόνια: ἡ συντηρητικὴ ἔμμονή στὴν Παράδοση μεταβάλλεται συχνὰ σὲ ἀντικειμενικό - νομικό κριτήριο γιὰ τὴν αὐτοκατοχύρωση ἀτόμων ἢ ὁμάδων καὶ τὴν ἐξουθένωση ἄλλων. Καὶ θὰ ἦταν, ἴσως, πολὺ χρήσιμο, ἀν ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ περιοδικοῦ σας καὶ μὲ τὰ κριτήρια τῶν ἀγιορειτῶν Ποτέρων μπορούσατε νὰ μᾶς διαφωτίσετε γιὰ τὸ ποῖα εἶναι ἡ ἀληθινὴ συντηρητικότητα μέσα στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας.

ΩΝ ΜΑΣ ἐκπλήσσει εὐάρεστος διὰ πρώτην φοράν ὁ θεολόγος κ. Γιανναρᾶς μὲ τὰς περὶ ἀποφατικῆς θεολογίας ἀπόψεις του.

Εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τὰς περὶ ἀποφατικῆς θεολογίας μελέτας του. Θὰ ἔλεγε κανεῖς, ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, πρῶτος ἔδωσε μίαν ἔμφασιν εἰς τὴν περὶ ἀποφατικῆς θεολογίας διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, τοῦλάχιστον εἰς τὸν ἐλλαδικὸν χώρον.

Αἱ ἰδέαι πού κυριαρχοῦν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἔχουν τὰς αἰτίας των καὶ συνδέονται μὲ κάποιο παρελθόν. Ἔτσι καὶ ἡ περὶ τὴν ἀποφατικὴν θεολογίαν ἰδιαιτέρα ἐνασχόλησις τοῦ κ. Γ. ἔχει τὴν αἰτίαν τῆς. Θητείας ὁ ἴδιος εἰς χριστιανικὴν ὀργάνωσιν ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη καὶ «μέγας γενόμενος», «ἔγνω καὶ κατέγνω» τὴν πνευματικὴν πτωχείαν τῆς καὶ οὕτω, «ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς» τῆς ὀργανώσεως. Δὲν θὰ διεπίστωνε δὲ τὴν πτωχείαν καὶ ἀνυπαρξίαν θεολογικοῦ ἐπιβάθρου εἰς αὐτήν, ἐὰν δὲν ἀπεκαλύπτοντο ἐμπρὸς εἰς τὰ ἔκπληκτα μά-

Βέβαια, ἡ σύγχυσις ἀρχίζει καὶ ξεκαθαρίζει προοδευτικά, μὲ ἓνα καὶ μοναδικό, θὰ ἔλεγα, κριτήριο: τὴ στάσις τῶν θεολόγων ἀπέναντι τοῦ μοναχισμοῦ. Καὶ ἡ πόλωση, πού ἀρχίζει καὶ δημιουργεῖται στὰ ὄρια τῆς ἑλληνικῆς θεολογίας ἀνάμεσα σὲ δύο σαφεῖς καὶ ἀντιτιθέμενες τάσεις, εἶναι σχεδὸν παρήγορη, γιὰτι μᾶς ὀδηγεῖ σὲ ἓνα ξεκαθάρισμα τοῦ *π ρ α γ μ α τ ι κ ο ὺ* ἢ ἀφρημένου καὶ ἠθικολογικοῦ περιεχομένου τῆς «ἐν ἡμῖν ἐλπίδος».

Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ συχωρῆσετε τὴ μακρότατη αὐτὴ ἐπιστολὴ καὶ νὰ δεχθῆτε τὴν ἔκφραση τοῦ βαθύτατου σεβασμοῦ μου.

Ἀθήνα 29.10.75

Χρῆστος Γιανναρᾶς

τῆς θεολογίας καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Αὐτὸ βέβαια ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ του εἶχον ἀποβάλλει τὴν ἠθικιστικὴν λήμην καὶ κατέστησαν ἱκανοὶ διὰ τὴν ὄρασιν, ἔστω «δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι», τῶν ἐπέκεινα τῆς ἠθικῆς μεγαλειῶν τοῦ Θεοῦ, πού κατέστησε «θείας φύσεως κοινωνοὺς» τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

Ὅντως τοὺς πνευματικοὺς θησαυροὺς τῆς παρρώτου Ὁρθοδοξίας, τοὺς ὁποίους ἄλλοι, καταγῆρασαντες εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διακρίνουν, ὁ κ. Γ. εἶδεν, ὡς ἤδη εἴπομεν, ἀλλὰ «δι' ἐσόπτρου...». Καὶ φυσικὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τοὺς ἴδῃ «γνωστῶς», «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον». Διότι ὁ πνευματικὸς πλοῦτος, ὡς θεῖος ἔρως καὶ ὡς «φιλοκαλικὴ» ζωὴ, πού ὀδηγεῖ εἰς τὴν ὑπέρβασιν τῶν πάντων καὶ εἰσάγει εἰς τὴν ἀποφατικὴν βίωσιν, δὲν οἰκειοῦται θεβαίως διὰ τῶν βιβλίων. Ἀπαιτεῖται χρόνιος ἀγὼν καὶ Πνεύματος Ἁγίου ἐπίλαμψις. Ἐάν τις ἐπαμείνῃ δὲ νὰ μάθῃ τὴν μυστικὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν δι' ἀναγνώσεως καὶ μάλιστα νὰ τὴν διδάξῃ, χωρὶς πείραν, θὰ ὀδηγηθῆ εἰς παρανοήσεις καὶ πλάνας. Διότι τὰ θεῖα δὲν «μαθαίνονται», ἀλλὰ «πάσχονται», ὁπότε ἀνακαλύπτεται ἡ ἱεράρχησις των καὶ

ή ένότης των. Χωρίς τὸ «μακάριον πάθος» εἶναι ἀμήχανος ἡ γνώσις των.

Λοιπὸν ὁ νεαρὸς θεολόγος δὲν ἤδυνήθη νὰ ἀποφύγη τὸν πνευματικὸν αὐτὸν νόμον. Διὸ καὶ ἤρχισεν ἕνα ἄχαρι ἀγῶνα κατὰ τῶν πτωχῶν πνευματικῶς γεννητῶρων του, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο ἐν «ἀσφαλείᾳ», ἐσθίοντες «λάχανα» καὶ «γάλα» καὶ μεταδίδοντες, μὲ αἰσθησὶν διακονίας, τὴν ἰδίαν τροφήν εἰς τὰ ἀσθενῆ καὶ νηπίας φρενὸς τέκνα τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ λάθος του ἀσφαλῶς εὐρίσκειτο εἰς τὴν ἐξ ὀλοκλήρου ἀπόρριψιν τῆς ὄργανωμένης διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἀναγνωρισθῆ, εἰς τοὺς καλῶν προθέσεων ἀδελφούς, ἡ μετὰδοσις πτωχῶν πρὸς πτωχοὺς τροφῆς, ἥς καὶ αὐτοὶ ἤσθιον, τῆς ἠθικῆς.

Ἔτερον λάθος του ὑπῆρξεν ἡ ἄνευ μέτρου καὶ προϋποθέσεων ἔξαρσις τῆς «στερεᾶς» τροφῆς καὶ τοῦ «ἄρτου τῶν ἀγγέλων», ὡς τάχα προωρισμένων δι' ὅλα τὰ συνηγμένα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τέκνα τοῦ Θεοῦ. Τὸ λάθος δὲ προσέλαβε τρομακτικωτέρας διαστάσεις, ἀπὸ τῆς στιγμῆς πού, συνεπαρμένος προφανῶς ὁ καλὸς κ. Γ. ἀπὸ τὴν φωτεινὴν καὶ ἀγίαν ὕψιν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, ἅτινα δὲν «ἐκοινώνουν πλέον σαρκὸς καὶ αἵματος», δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὴν σκοπιμότητα τῆς ὑπάρξεως τῶν παιδαγωγικῶν μέσων πού ἔχει θεοπίσει ἡ Ἐκκλησία διὰ τὰ ἀσθενούντα τέκνα τῆς. Λησμονήσας προφανῶς, ὅτι τὸ ἴδιον ἔλεγεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἀλλὰ ὑπὸ προϋποθέσεις: «νόμος οὐ κεῖται», ἀλλὰ «δικαίω»!

Ἐντεῦθεν ὁ κ. Γ., τίων φόρον τῶν ἀγγελικῶν περὶ Ἐκκλησίας θεωριῶν του, διέπραξεν ἐπάλληλα λάθη, ἕσκανδάλιον, καὶ οἱ «Ἀθωνικοὶ Διάλογοι» ἤλεγξαν τὰ ἀτοπήματα, συστήσαντες τὰ εἰκότα. Μὲ χαρὰν ἐπληροφορήθημεν, ὅτι ἔδωσεν ἱκανοποιητικὰς ἐξηγήσεις διὰ τὰ μεμπτὰ γραπτά του. Καὶ ἤδη τὰ νεώτερα δημοσιεύματα τοῦ κ. Γ. εἶναι ἀξιόλογα καὶ ἀπὸ τὴν πείραν τῶν παθημάτων του ἔμαθε νὰ «σχοινοβατῆ», ἀποφεύγων τὰς ἐξ Ἰσοῦ ὀλισθηρὰς ἀκρότητας, τῆς ἐλλείψεως καὶ ὑπερβολῆς.

Τώρα εὐχαρίστως δημοσιεύομεν τὴν

ἀνωτέρω ἐπιστολὴν του, ὑποχρεούμενοι νὰ ἀπαντήσωμεν. Ὁ ἀναγνώστης τῶν Α.Δ. ἔχει βεβαίως ὑπ' ὄψιν του τὴν μετ' ἀγάτης ὑπόδειξιν κάποιων ἡμαρτημένων σημείων τῆς μελέτης τοῦ κ. Τρεμπέλα, τὴν ὁποίαν ἐτολήσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος.

Ἀνεξαρτήτως τῆς θλιβερᾶς τροπῆς πού τείνει νὰ προσλάβῃ ἡ ὀφειλομένη ὑπόδειξις μας, ὁ κ. Γ. ὑπέθεσεν, ὅτι εἰς τὴν προσπάθειάν μας νὰ ἐπισημάνωμεν βασικὰ ἀστοχήματα τοῦ καθ' ὅλα σεβαστοῦ ὑπεργήρου θεολόγου, ἐνεφανίσθημεν ἀρνούμενοι ἐκεῖνο ὅπερ ἠλέγχαμεν.

Ἐὰν ὅμως ὁ κ. Γ. ἐπρόσεχεν ὀλίγον περισσότερον εἰς τὰ γραπτά μας, θὰ ἐβεβαιοῦτο ὅτι ἡ συμφωνία μας εἶναι ἀπόλυτος. Ἄλλωστε ποῖον νόημα θὰ εἶχεν ὁ ἀσκηθεὶς ἔλεγχος ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι «ἡ “γενεὰ” αὐτῆ τῶν θεολόγων αὐτῆν τὴν ἀντι-ἀποφατικὴν νοστορίαν ἐμόρφωσεν...», ἐὰν δὲν ἐθεωρούσαμεν ὡς ὑποχρεωτικὴν διὰ τοὺς θεολόγους καὶ τὴν ἀποφατικὴν «μόρφωσιν»; Διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν παράθεσιν ὀλοκλήρων φράσεων, πού ἀναφέρονται εἰς τὸ περὶ οὗ πρόκειται ἄρθρον, συνιστῶ εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ διακριθῶσιν τὰς ἐν προκειμένῳ θεολογικὰς ἀπόψεις, ὅπως τὸ ἀναγνώσων με προσοχῆν.

Θὰ διαπιστώσων, ὅτι διακρίνω τὴν ἀποφατικὴν βίωσιν ἀπὸ τὴν ἀποφατικὴν γνῶσιν. Κάτι σχετικὸν ἀναφέρει καὶ ὁ κ. Γ. Ἄλλο βίωσις, ἄλλο ψιλὴ γνῶσις καὶ ἄλλο προσπάθεια πρὸς βίωσιν τῆς γνώσεως. Τὸ γεγονός, ὅτι ὁμολογεῖται ἀπὸ τὸν κ. Γ. ὅτι οἱ κοσμικοὶ - λαϊκοὶ δὲν δύνανται νὰ φθάσων τοὺς Μοναχοὺς εἰς τὴν βίωσιν — διὰ λόγους φυσικὰ διαφόρου τρόπου ζωῆς — ἐπιβεβαιοῖ τὸν ἰσχυρισμόν μου, ὅτι ἡ σάρκωσις τοῦ ἀποφατισμοῦ ἀπόκειται τοῖς Μοναχοῖς.

Ἐὰν θελήσωμεν νὰ εἰσοδύσωμεν εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ἀποφατικῆς ὁδοῦ γνώσεως, τί θὰ ἴδωμεν; Ἰδέας, εἰκόνας, ἐννοίας ἀφαιρουμένας ἀπὸ τὸν νοῦν ἢ θείας ἐμπειρίας, ὑπερκειμένας νοημάτων, τύπων καὶ σχημάτων; Ἀσφαλῶς τὸ δεύτερον. Δηλαδή κατὰ βάθος ἀποφατισμὸς εἶναι κυρίως ἐμπειρία ἐν

Πνεύματι. Ἐὰν δὲν εἶναι ἀποκλειστικότης τῶν Μοναχῶν αὐτὴ ἢ κατάστασις τῆς ψυχῆς, πάντως δὲν εἶναι πολὺ ἐφικτὴ διὰ τὸν «ἐμπλεγμαμένον ταῖς τοῦ βίου πραγματεῖαις» χριστιανόν.

Ἡ θεολογία ὅμως τῆς Ὁρθοδοξίας οὐκ οἶδε διάκρισιν μεταξὺ καταφατικότητος καὶ ἀποφατικότητος. Πράγματι οὐδὲ ἡμεῖς τὴν διακρίνομεν καὶ τήν τέμνομεν, ἀποχωρίζοντες τὸ ἓν σκέλος ἀπὸ τοῦ ἄλλου, ἀφοῦ, ὅπως γράφομεν, ἀλληλοεμπεριχωροῦνται. Ἄλλ' ἔὰν τὰ καταφατικῶς λεγόμενα, ἐπὶ τοῦ μυστηρίου τῆς καθολικῆς πίστεως, εἶναι προσιτὰ εἰς τὸν λόγον καὶ ἐπομένως εἰς τοὺς πολλούς, ὅμως τὰ ἀποφατικῶς βιούμενα εἶναι προσιτὰ εἰς τοὺς ὀλίγους. Κι' ἐνῶ εἰς πάντας προσφέρονται ἀμφότεραι αἱ ὁδοὶ ἡνωμένα, ἐν τούτοις ἕκαστος βιοῖ κατὰ τὴν θερμότητα τῆς προαιρέσεως καὶ τὰς δυνατότητάς του τὸ μυστήριον τῆς πίστεως. Χωρὶς νὰ ἀπουσιάσῃ τὸ μυστηριώδες στοιχεῖον ἀπὸ τὴν βίωσιν τοῦ πιστοῦ, ὅμως ἐνδέχεται νὰ κινήται εἰς μίαν ἐπιφάνειαν, συνεχῶς «ἀπίτμενος» διὰ τῆς λογικῆς του τῶν ἀντικειμένων τῆς πίστεως καὶ τῆς ζωῆς. Αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς δὲν εἶναι καταφατικός; Ἐὰν δὲν δυνατόμεθα νὰ χωρίσωμεν τὰς δύο ἡνωμένας ὁδοὺς τῆς θεολογίας, μήπως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὰς χωρίσωμεν διὰ τῆς ζωῆς των οἱ πιστοί; Τί ἄλλο ἄλλωστε εἶναι ἡ ἠθικοκρατία καὶ ὁ εὐσεβισμός, τὸν ὁποῖον τόσον ἐπληξεν ὁ κ. Γιανναρᾶς, ἂν ὄχι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκτοπίσεως ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ἀποφατισμοῦ;

Ἄλλ' ὅταν ἀναγνωρίζῃ ὁ κ. Γ. ὅτι «ἡ ἀποφατικὴ θεολογία εἶναι ἡ ὁδὸς τῶν τελειῶν τῆς μοναχικῆς πολιτείας», δὲν ὁμολογεῖ ἐμμέσως, ὅτι δὲν εἶναι μέχρις ἐνδὸς σημείου διὰ τοὺς ἐν κόσμῳ;

Ἐπιθυμῶ ἐν προκειμένῳ νὰ διευκρινίσω, ὅτι δὲν θεωρῶ ὀρθὸν τὸ καταφατικῶς ζῆν, ἀλλὰ τὸ διαπιστώνω ὡς γεγονός τόσον μεταξὺ τῶν λαϊκῶν ὅσον καὶ τῶν Μοναχῶν. Ὅτι ἀποτελεῖ τοῦτο ἀκρωτηριασμόν τῆς Ὁρθοδόξου ζωῆς οὐδεμίαν ἀμφιβολία. Ὅτι ἐπίσης ἐπιβάλλεται ὁ ἀποφατικὸς τρόπος σκέπτεσθαι καὶ νοεῖν, οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων.

Εὐκταῖον λοιπὸν καὶ οἱ ἐν κόσμῳ ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ νὰ βιοῦν καὶ τὴν ἀποφατικὴν θεολογίαν. Δύνανται ὅμως; Πῶς ἄλλωστε θὰ διεχώριζαν οἱ ἅγιοι Πατέρες τοὺς πιστοὺς εἰς δούλους, μισθωτοὺς καὶ υἱοὺς καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος εἰς θεωρητικούς, γνωστικούς καὶ πρακτικούς; Καὶ διατὶ ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ ἄρεοπαγίτης ὁμιλεῖ περὶ τῶν τριῶν κινήσεων τῆς ψυχῆς, κυκλικῆς, ἑλικοειδοῦς καὶ εὐθείας, ποῦ ἀντιπροσωπεύουν, τὴν λογικὴν, τὴν νόησιν καὶ τὴν θεωρίαν - ὑπερ - νόησιν;

Ἄλλο εἶναι βεβαίως ἡ περίπτωσις τῶν θεολόγων. Ἐφ' ὅσον διδάσκουν ὀρθοδοξὸν θεολογίαν ὀφείλουν νὰ γνωρίζουν ἀμφοτέρας τὰς ὁδοὺς. Αὐτὸ εἶναι ἕνα πρόβλημα. Ἀφοῦ ἡ θεολογία εἶναι ἱστορικὴ καὶ ἡ ἀποφατικὴ ὁδὸς εἶναι ἐμπειρικὴ, πῶς ἕνας θεολόγος ποῦ διδάσκει εἰς τὰ Πανεπιστήμια θὰ ἤμποροῦσε νὰ συζεύξῃ καὶ τὸν ἀποφατισμὸν;

Τὸ λάθος πολλῶν θεολόγων, ἰδίως τῆς παρελθούσης γενεᾶς εἶναι, ὅτι δὲν ἀνέγνωσαν τοὺς Ὅσιους Πατέρας. Πάντοτε τοὺς ἐθεώρουν ὡς εἶδος καλύτερας ποιότητος καὶ ὡς μὴ ἔχοντας καθολικὸν κύρος διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἠγνῶσαν, ὅτι αὐτοὶ ὑπῆρξαν ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα ἐλάξευσεν ἡ σμίλη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ὅτι δὲν κατέστησαν ἀπλῶς διδάσκαλοι, ἀλλὰ καὶ γνήσια ἐκμαγεῖα τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ἐνῶ οἱ ὁμόδοχοι σλαῦοι θεολόγοι ἤρχισαν τὴν θεολογικὴν των διακονίαν μὲ μελέτας ἐπὶ τῶν Ὁσίων Πατέρων, (Ἀββᾶς Ἰσαὰκ Σύρος, ὅσιος Μακάριος Αἰγύπτιος, Παλαμᾶς) πινὲς τῶν ἰδικῶν μας δὲν ἐγνώριζαν οὐδὲ τὰ ὀνόματά των.

Μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχη τὰς δυνατότητας, ποῦ προσφέρονται εἰς τοὺς Μοναχοὺς πρὸς κτῆσιν ἡσυχαστικῆς πείρας, δὲν νομίζω ὅτι, ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν Πατέρων ὀδηγούμενος, δὲν δύναται νὰ ἀποκτήσῃ εἰς ἕνα μέτρον πνευματικὴν πείραν. Διότι, ἐφ' ὅσον θὰ ελλῆσῃ καὶ εἶναι ἐν φόβῳ Θεοῦ διάκονος τῆς θεολογίας, πάντοτε θὰ ἀναζητῆ τρόπους μεθέξεως τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, ὁπότε διὰ

της προσευχής και της Ὁρθοδόξου ἀγωγῆς δὲν θὰ μείνη ἄγευστος.

Ἀπὸ τὴν ἄποψιν αὐτὴν δὲν ὑπάρχει ἀντίρρησης. Οὐδείς ἐκέφρων δύναται νὰ ἀρνηθῆ τὴν δυνατότητα κτήσεως σχετικῆς πνευματικῆς πείρας ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐπομένως δυνάμεθα νὰ ἀποδεχθῶμεν δύο μορφὰς ἀποφατικότητος: τὴν νοητικὴν καὶ τὴν ἐμπειρικὴν. Ἡ μὲν ἐμπειρικὴ, ἀποτέλεσμα μακρᾶς ἀσκητικῆς ζωῆς καὶ ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πλην ἐκτάκτων περιπτώσεων, δὲν κτᾶται ὑπὸ τὰς συνθήκας τοῦ κόσμου. Εἶναι ἄνθος τῆς Ἐρήμου. Ἡ δὲ νοητικὴ, σχετιζομένη μὲ τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν, ἀλλὰ καὶ γινομένη ἀποδεκτὴ ὡς ἀποφατικὴ διδασκαλία, ἄριστα δύναται νὰ χρησιμοποιηθῆ θεολογικῶς.

Νομίζω δέ, ὅτι μὲ τὴν διάκρισιν αὐτὴν ἐπιτυγχάνονται τὰ ἐξῆς: Πρῶτον, ἐὰν ὁ πυρὴν τῆς ἀποφατικότητος εἶναι κυρίως ἡ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἐμπειρία, τότε διασφάζεται ὡς ὑπαρκτικὴ λειτουργία χάρις εἰς τὴν ἐμπειρίαν, κτωμένην κατόπιν χρόνου, μόχθου καὶ ἀκτίστου ἐνεργείας. Δεύτερον, μετὰ τὴν διαπίστωσιν, ὅτι δὲν εἶναι πολὺ ἐφικτὴ ἡ ἀπόκτησις ἀποφατικῆς ἐμπειρίας εἰς τὸν κόσμον, ἐνῶ παραλλήλως ἀξιοῦται, ὅπως οἱ θεολόγοι, προκειμένου νὰ διδάσκουν τὴν Ὁρθόδοξον θεολογίαν, εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως μὴ ἀφίστανται ἀπο-

φατικῶν προϋποθέσεων, ὑπάρχει ἡ δυνατότης ἀποδοχῆς τῆς ἀποφατικῆς Πατερικῆς διδασκαλίας ψιλῶ τῷ λόγῳ. Δηλαδὴ δύναται νὰ εἴπῃ ὁ θεολόγος: «ἐγὼ μὲν δὲν βιώ εἰς τὸν ἀποφατικὸν κῶρον, ἀλλὰ οἱ Πατέρες, πὺδ «ἔπασχον τὰ θεῖα», αὐτὰ λέγουν». Βεβαίως τοῦτο εἶναι νόθον, ὅσον καὶ ἀπαραίτητον. Ἐν τούτοις ὅσον περισσότερο διὰ τῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς προσευχῆς σαρκούται μὲ τὴν ἐμπειρίαν ὁ ψιλὸς λόγος, τόσον ὀλιγώτερον νόθον ἀποβαίνει τὸ παράδοξον τοῦτο σχῆμα.

Ἐλπίζω, ὅτι κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, ὁ κ. Γ. νὰ ἔχη πεισθῆ, ὅτι εἶμθα ἀπολύτως σύμφωνοι. Ἀδύνατον ἡ ἀνθρωπίνῃ λογικῇ νὰ ἐξαντλήσῃ τὴν μυστηριώδη ἀοριστίαν τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς πίστεως οἰκειουμένης, ὡς σχετικῶς ἀναφέρω εἰς τὸ τελευταίως κυκλοφοροῦν βιβλίον μου: «Ἀθωνικοὶ Διάλογοι, ἡ θεολογία τῆς νοερᾶς προσευχῆς».

Ὡς πρὸς τὴν παράκλησίν του, νὰ ἀναπτυχθῆ ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ παρόντος τὸ θέμα: «ποια εἶναι ἡ ἀληθινὴ συντηρητικότητα μέσα στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας», δηλοῦμεν ὅτι θὰ ἐπιχειρηθῆ μία σχετικὴ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐπόμενον.

θ.μ.δ.

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

εὐρίσκουν τὴν ὁδὸν αὐτὴν καὶ φοβήσου μήπως δὲν εὐρεθῆς εἰς τὴν ὁδὸν, ἀλλὰ με τούς πολλούς.

πα'. Διὰ τούς ἐξῆς πέντε λόγους ἡ ψυχὴ ἀνακόπεται ἀπὸ τὸ νὰ ἀμαρτάνῃ ἐκουσίως· ἡ διότι φοβεῖται τοὺς ἀνθρώπους, ἡ φοβεῖται τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ἡ χάριν τῆς μελλούσης μισθαποδοσίας, ἡ ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, ἡ τέλος, ἀπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως.

πβ'. Λέγουν κάποιοι, ὅτι τὸ κακὸν δὲν θὰ ὑπῆρχεν εἰς τὴν πραγματικότητα, ἐὰν δὲν ἦτο κάποια ἄλλη δύναμις ἡ ὁποία νὰ μᾶς ἔλκῃ πρὸς αὐτό. Αὐτὴ δὲ ἡ δύναμις δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἡ ἀμέλεια τοῦ νοῦ νὰ κινήθῃ κατὰ τὴν φύσιν του πρὸς τὸ ἀγαθόν. Γι' αὐτὸ ὅσοι φροντίζουν νὰ δίδουν ἀγαθὰ νοήματα εἰς τὸν νοῦν των, αὐτοὶ κάνουν πάντοτε καλὰ χωρὶς ποτε νὰ πέφτουν εἰς τὰ κακά. Ἐὰν λοιπὸν καὶ σὺ θέλῃς τὸ ἀγαθόν, ἄφησε τὴν ἀμέλειαν καὶ συγχρόνως διώχνῃς τὴν κακίαν. Διότι ἡ κακία εἶναι ἐσφαλμένη χρῆσις τῶν νοημάτων, εἰς τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἡ κακὴ χρῆσις τῶν πραγμάτων.

πγ'. Εἶναι μέσα εἰς τὴν φύσιν τοῦ λογικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς νὰ υποτάσσεται εἰς τὸν θεῖον λόγον ἀλλὰ καὶ τὸ λογικὸν νὰ κυριαρχῇ εἰς τὸ ἄλογον μέρος τῆς ἐπιθυμίας καὶ τὸν θυμὸν. Αὐτὴ ἡ τάξις πρέπει νὰ τηρῆται καὶ ἔτσι τὸ κακὸν οὔτε θὰ ὑπάρξῃ στὴν πραγματικότητα ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ ἀμέλεια τοῦ νοῦ.

πδ'. Ἄλλοι μὲν λογισμοὶ εἶναι ἀπλοὶ καὶ ἄλλοι σύνθετοι. Καὶ ἀπλοὶ μὲν εἶναι οἱ ἀπαθείς λογισμοί, σύνθετοι δὲ οἱ ἐμπαθείς, διότι ἀποτελοῦνται ἀπὸ νοήματα καὶ πάθη. Ἐφ' ὅσον εἶναι τὰ πράγματα, δύναται κανεὶς νὰ ἰδῇ πολλὰ ἀπλά νοήματα νὰ γίνωνται σύνθετα, ὅταν ἀρχίζουσι νὰ κινουῦνται πρὸς τὴν ἀμαρτίαν. Ἐς πάραυτον τὸν χρυσόν. Ἦλθε στὴν μνήμην ἐνὸς λογι-

σμοῦ ἐμπαθείς διὰ τὸν χρυσόν. Ὑστερα ὤρμησε μετὴν διανοίαν του διὰ νὰ τὸν κλέψῃ κι' ἔτσι ἀμάρτησε μετὸν νοῦν του. Μαζὺ δὲ μετὴν μνήμην τοῦ χρυσοῦ ἀκολουθοῦσε καὶ ἡ μνήμη τῶν ἀντικειμένων πού περιείχον τὸν χρυσόν. Καὶ ἡ μὲν μνήμη τοῦ χρυσοῦ ἦτο σύνθετος ἐπεὶδὴ ὑπῆρχε καὶ πάθος ἡ δὲ μνήμη τῶν ἀντικειμένων πού περιείχον τὸν χρυσόν ἦτο ἀπλή. Ἐτσι συμβαίνει καὶ σὲ κάθε λογισμὸν, εἴτε διὰ κενοδοξίαν ἢ πορνείαν καὶ λοιπῶν παθῶν. Ἐπομένως δὲν εἶναι ἐμπαθείς λογισμοί, ὅπως ἀπέδειξε τὸ παράδειγμα, οἱ λογισμοὶ ἐκείνοι πού ἀκολουθοῦν ἐπαγωγικῶς τὸν ἐμπαθεῖ λογισμὸν. Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν ποῖα εἶναι τὰ ἐμπαθεῖ νοήματα καὶ ποῖα ὄχι.

πε'. Ἄλλοι λέγουν ὅτι οἱ δαίμονες, καθαπτόμενοι τῶν σωματικῶν μορίων κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ὕπνου κινουῦν τὸ πάθος τῆς πορνείας. Ἐν συνεχείᾳ δέ, ἀφοῦ τὸ πάθος κινήθῃ, διαγγραφεῖται εἰς τὸν νοῦν ἡ μορφή γυναικὸς διὰ τῆς μνήμης. Ἄλλοι λέγουν ὅτι οἱ δαίμονες φαίνονται μετὰ μορφήν γυναικὸς εἰς τὸν νοῦν καὶ καθαπτόμενοι τῶν μορίων τοῦ σώματος, κινουῦν τὴν πορνικὴν διάθεσιν καὶ ἔτσι γίνονται αἱ φαντασίαι. Ἄλλοι πάλιν, ὅτι κινεῖται τὸ πορνικὸν πάθος, ὅταν κυριαρχῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ τὸ πλῆσισμα τοῦ δαίμονος. Κι' ἔτσι ἡ ψυχὴ θερμαίνεται, ἀναδύονται λογισμοὶ πορνικοὶ καὶ ἀνεβαίνει εἰς τὸν νοῦν διάφορες μορφές διὰ τῆς μνήμης. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ ἄλλου πάθους ἐμπαθείς φαντασίαις. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τὸ πῶς ἀκριβῶς γίνεται ἡ κίνησις τοῦ πάθους, εἶναι βέβαιον, ὅτι οἱ δαίμονες μετὰ κανένα τρόπον ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω δὲν δύνανται νὰ κινήσουν οἰονδηποτέ πάθος, ὅταν εἰς τὴν ψυχὴν ὑπάρχουν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐγκράτεια, εἴτε στὸν ὕπνον εἴτε ἐν ἐγρηγόρσει.

πζ'. Ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον εἶναι ἀνάγκη ἄλλα μὲν νὰ τηροῦνται πνευματικῶς καὶ σωματικῶς. Ἄλλα δὲ μόνον πνευματικῶς. Αἱ ἐντολαί, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις καὶ αἱ λοιπαί, πρέπει νὰ τηροῦνται καὶ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς. Καὶ πνευματικῶς μάλιστα κατὰ τρεῖς τρόπους· μετὴν πράξιν, μετὸν λόγον καὶ μετὸν λογισμὸν.

Αἱ ἐντολαί πάλιν πού ἀναφέρονται εἰς τὴν περιτομήν, εἰς τὸ Σάββατον, εἰς τὴν σφαγὴν τοῦ ἀμνοῦ, εἰς τὰ ἄζυμα καὶ τὰς πικρίδας, πρέπει νὰ

τηρούνται μόνον πνευματικῶς (διότι ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἦσαν τύποι καὶ προεικονίζον οὐσιαστικούς τρόπους ζωῆς διὰ τοὺς χριστιανούς).

πζ'. Τρεῖς εἶναι αἱ γενικαὶ ἠθικαὶ καταστάσεις εἰς τοὺς Μοναχούς. Ἡ πρώτη νὰ μὴ ἀμαρτάνῃ διὰ πράξεως. Ἡ δευτέρα νὰ μὴ χρονίζου ἐν τῇ ψυχῇ ἐμπαθεῖς λογισμοί. Καὶ ἡ τρίτη νὰ βλέπῃ εἰς τὴν διάνοιάν του ἀπαθῶς τὰς μορφὰς τῶν γυναικῶν καὶ ἐκείνων ποὺ τὸν ἐλύπησαν.

πη'. Ἀκτῆμων εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐσκόρπισεν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ μὴ κατέχων εἰς τὴν γῆν τίποτε ἄλλο ἐκτός του σώματός του. Ἐπίσης διέκοψε κάθε ἐμπαθὴ σχέση μὲ τὸ σῶμα του καὶ ἐπέριψε ἐπὶ τὴν φροντίδα του εἰς τὸν Θεόν καὶ εἰς ἐλευθέρους εὐσεβεῖς.

πθ'. Ἄλλοι μὲν ἀποκοτοῦν ἀγαθὰ ἀπαθῶς καὶ ὅταν τὰ στερηθοῦν δὲν λυποῦνται, ὅπως οἱ χριστιανοὶ ἐχάρησαν ὅταν οἱ ἔβραιοὶ ἤρπασαν τὰ ὑπάρχοντά των. Ἄλλοι δὲ πλουτίζουν ἐμπαθῶς καὶ λυποῦνται καὶ ἀπὸ μόνον τὸν φόβον, ὅτι θὰ στερηθοῦν τὸν πλοῦτον των, ὅπως συνέβη μὲ τὸν πλοῦσιον νεανίσκον τοῦ Εὐαγγελίου, ποὺ ἀπῆλθεν λυπούμενος. Ἄν μάλιστα χάσουν τὸν πλοῦτον των, λυποῦνται μέχρι θανάτου. Τὰς διαθέσεις τοῦ ἀπαθούς καὶ τοῦ ἐμπαθούς ἀποκαλύπτει ἡ στέρησις τῶν ὑπαρχόντων.

ζ'. Οἱ δαίμονες πολεμοῦν τοὺς μὲν «θεωρητικούς» Μοναχοὺς, διὰ τὰ τοὺς ἐμποδίσουν νὰ βλέπουν τὰ αἰσθητὰ πράγματα ἀπαθῶς. Τοὺς δὲ «γνωστικούς», διὰ νὰ χρονίζου ἐν τῇ ψυχῇ οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί. Καὶ τοὺς «πρακτικούς» διὰ νὰ τοὺς ἐξωθήσουν νὰ ἀμαρτάνου διὰ πράξεως. Πάντως οἱ ἄθλιοι δαίμονες προσπαθοῦν νὰ χωρίσωμεν μὲ κάθε τρόπον τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν Θεόν.

ζα'. Ἡ Θεία Πρόνοια ποὺ γυμνάζει τοὺς χριστιανούς εἰς τὸν παρόντα βίον, μὲ τρεῖς πειρασμούς τοὺς δοκιμάζει: ἢ διὰ χορηγήσεως ἀγαθῶν, ὅπως εἶναι ἡ ὑγεία, τὸ σωματικὸν κάλλος, τὰ πολλὰ τέκνα, τὰ χρήματα, ἡ ἀνθρωπίνη δόξα καὶ τὰ ἄμωια· ἢ διὰ τῶν στελλομένων λυπηρῶν, ὅπως εἶναι ἡ στέρησις τῶν τέκνων, ἡ χρημάτων ἢ δόξης· ἢ μὲ δόξνας σωματικὰς, ὅπως αἱ νόσοι καὶ οἱ θασανισμοὶ καὶ τὰ συναφῆ. Καὶ εἰς μὲν τοὺς πρώτους ὁ Κύριος λέγει· «ὅστις δὲν ἀποτάσσεται ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του, δὲν δύναται νὰ εἶναι μαθητῆς μου». Πρὸς δὲ τοὺς δευτέρους καὶ τρίτους λέγει· «ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν θὰ κερδίσετε τὰς ψυχὰς σας».

ζβ'. Λέγουσιν ὅτι τὰ ἐξῆς τέσσερα προκαλοῦν ἀλλοιώσεις τοῦ σώματος καὶ δημιουργοῦν εἰς τὸν νοῦν λογισμούς ἐμπαθεῖς ἢ ἀπαθεῖς· οἱ Ἄγγελοι προκαλοῦν ἀλλοιώσεις, λέγουσιν, διὰ τῶν ἀγαθῶν λογισμῶν ποὺ ρίπτουν στὸν νοῦν· οἱ δὲ δαίμονες ἀλλοιοῦν δι' ἐπαφῆς των εἰς τὸ σῶμα· οἱ ἀέρες διὰ τῶν μεταβολῶν των· καὶ αἱ τροφαὶ ἀναλόγως τῆς ποιότητός των καὶ τοῦ ποσοῦ. Πλὴν αὐτῶν τῶν αἰτίων ἀλλοιώσεων ὑπάρχουν καὶ ἄλλα· ὅπως ἡ μνήμη, ἡ ἀκοή καὶ ἡ ὄρασις, ποὺ πρῶτα ἀλλοιώνου τὴν ψυχὴν ἀναλόγως ἐὰν εἶναι χαρποιαὶ ἢ λυπηρά. Καὶ πάσχουσα ἡ ψυχὴ ἀπὸ αὐτῶν, ἀλλοιώνει τὴν κράσιν τοῦ σώματος, κατ' ἀντίθεσιν μὲ τὰ προηγούμενα, ποὺ πρῶτα ἀλλοιοῦ-

ται τὸ σῶμα καὶ ὕστερα ἀκολουθοῦν οἱ λογισμοί.

ζγ'. Θάνατος μὲν εἶναι κυρίως ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸν Θεόν. Αἴτιον δὲ τοῦ θανάτου εἶναι ἡ ἀμαρτία. Ὁ Ἀδὰμ κεντριθεὶς μὲ τὸ ἀγκάθι τῆς ἀμαρτίας, ἔγινεν ἐξόριστος ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ ἔχασε καὶ τὸ ζῦλον τῆς ζωῆς, ὅποτε κατ' ἀνάγκην ἠκολούθησε καὶ ὁ σωματικὸς θάνατος.

Ζωὴ εἶναι κυρίως ἐκεῖνος ποὺ εἶπεν· «ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ». Ὁ Χριστὸς ἀφοῦ ἀπέθανεν, ἐπαπέφερον εἰς τὴν ζωὴν πάλιν τὸν νεκρωθέντα ἄνθρωπον.

ζδ'. Ἐκεῖνος ποὺ συγγράφει, πάντως διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους συγγράφει· ἢ διὰ ὑπόμνησιν τοῦ ἰδίου, ἢ πρὸς ὠφέλειαν ἄλλων, ἢ γιὰ τὰ δύο μαζύ, ἢ διὰ νὰ βλάψῃ κάποιους, ἢ διὰ νὰ ἐπιδειχθῇ, ἢ ἄλλοι τὸν ἀναγκάζου.

ζε'. «Τόπος χλόης», ὅπως λέγει ὁ Ψαλμὸς, εἶναι ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ· «ὕδωρ ἀναπαύσεως» εἶναι ἡ γνῶσις τῶν ὄντων.

ζς'. «Σκιά θανάτου» εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ. Ἐκεῖνος ποὺ εἶναι μαζύ μὲ τὸν Θεόν καὶ ὁ Θεὸς εἶναι μὲ αὐτὸν δύναται νὰ εἴπῃ μὲ βεβαιότητα· «ἐὰν καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιάς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ».

ζς'. Ὁ μὲν καθαρὸς νοῦς βλέπει τὰ πράγματα ὀρθά. Ὁ δὲ γυμνασμένος λόγος φέρνει μυστά του ὅσα εἶδε ὀρθά. Ἡ καθαρὰ ἐπίσης ἀκοή, ὑποδέχεται ὅσα ἄκουσε ὀρθά. Ἐκεῖνος ποὺ στερεῖται τῶν καθαρῶν αὐτῶν ὀργάνων, κατακρίνει αὐτὸν ποὺ ἐδίδασεν αὐτά.

ζη'. Ἐκεῖνος εἶναι μαζύ μὲ τὸν Θεόν, ποὺ πιστεύει εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα, γνωρίζει τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν πρόνοιαν Αὐτῆς καὶ ἔχει καταστήσει ἀπαθὲς τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς του, δηλαδὴ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν.

ζθ'. Ἡ «ράβδος» σημαίνει, λέγουσιν, τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ βακτηρία, τὴν θείαν πρόνοιαν. Αὐτὸς ποὺ ἐγνωρίσει κατὰ βάθος αὐτὰ τὰ δύο λέγει· «ἡ ράβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐταὶ μὲ παρεκάλεσαν».

ρ'. Ὅταν ὁ νοῦς ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ φωτίζεται ἀπὸ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων, τότε δύναται νὰ πλησιάσῃ τὸν Θεόν καὶ νὰ προσεύχεται ὀρθά.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΟΕΡΑΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ*

ΕΧΑΣΘΗΚΕ ἄρκε-
την ὥραν ὁ καθέ-
νας μὲ τὰς σκέψεις
του, ὅταν ὁ συνειτὸς
ὑψηλῆς τῆς θεο-
λογίας διέκοψε τὴν
σιωπὴν.

— Κατὰ βάθος
συμφωνῶ, ὁσιώτα-
τε, μὲ ὅσα εἶπατε. Τὰ ἐρωτήματά σας
μὴν ἀπάντησιν ἐπιδέχονται· εἶναι τὰ
πάθη ποὺ ἀνθίστανται εἰς τὴν εἴσοδον
τοῦ νοῦ εἰς τὸν φυσικὸν χῶρον του.
Μάλιστα μοῦ προεκάλεσε βαθεῖαν ἐν-
τύπωσιν, τὸ ὅτι αὐτὴ ἡ πνευματικὴ ἐμ-
πειρία τῆς ἀρνήσεως τοῦ νοῦ νὰ εἰσέλ-
θῃ εἰς τὸ ταμεῖον του δὲν διέφυγε τῆς
προσοχῆς ἐνδὸς ἐπιστήμονος θεολόγου,
τοῦ Βλαδιμήρου Λόσσκυ. Ἔχω μαζύ
μου μίαν θεολογικὴν μελέτην του, ἀπὸ
τὴν ὁποίαν σὰς ἀναγινώσκω. «... Ἡ
θεολογικὴ σκέψις ἤμπορεῖ εὐκόλως νὰ
γίνῃ ἐμπόδιον· καὶ πρέπει κάθε στιγμὴν
νὰ ἀγωνιζώμεθα, διὰ νὰ μὴ παρασυρ-
θῶμεν ἀπὸ τὴν γοητευτικὴν ψευδαίσθη-
σιν τῶν θεολογικῶν σχημάτων καὶ τῶν
θεολογικῶν ἐννοιῶν, διὰ νὰ μὴ προση-
λωθῶμεν τόσον πολὺ εἰς τὴν εἰκόνα,
ὥστε τελικῶς νὰ λησμονήσωμεν νὰ ἴ-
δωμεν τὸ ζωντανὸν πρότυπον».

Καὶ συνεχίζει ὁ Ρῶσος θεολόγος τῆς
ἐν διασπορᾷ Ὁρθοδόξιας. «Ὁ ἅγιος Διά-
δοχος ὁ Φωτικῆς, στὴν 68ην ἑκατοντά-
δα του ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν μας ἐπὶ
τοῦ σχετικοῦ κινδύνου. Ὁ νοῦς — μᾶς
λέγει — ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει φθάσει εἰς
τὴν καθαρὰν προσευχὴν, αἰσθάνεται
στενοχωρίαν, δυσφορίαν, «ὡσεὶ περι-
εσφιγμένος», κατὰ τὴν προσευχὴν. Διὰ
νὰ εὕρῃ λοιπὸν «ἀνακούφισιν», κατα-
φεύγει εἰς τὸ ἀπατηλὸν παιγνίδι τῶν
θεολογικῶν ἐννοιῶν. Ἔτσι ὅμως λη-
σμονεῖ ὅτι ἡ πραγματικὴ «ἀναψυχὴ» καὶ

«ἀνάπανσις» εὐρίσκεται ἄλλοῦ, εἰς τὴν
καθαρὰν προσευχὴν, εἰς τὴν κατάστα-
σιν εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος πληροῦ-
ται, ἕως τὰ βάθη τῆς ὑπάρξεώς του, ὑπὸ
τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ τοῦ φωτὸς
τῆς θείας Παρουσίας».

Καὶ προσθέτει τὰ ἐξῆς, τὰ ὁποῖα συγ-
γενεῦσιν μὲ τὴν πνευματικὴν πείραν
σας. «Ἡ θεολογικὴ σκέψις πρέπει νὰ
μᾶς προετοιμάζῃ διὰ τὴν δοξολογίαν
καὶ νὰ ἐκφράζῃ τὴν μυστικὴν θεωρίαν.
Δὲν πρέπει δὲ ποτὲ νὰ γίνεταί φυγὴ
ἀπὸ τὴν ἀναγκαίαν «περίσφιξι» τῆς
προσευχῆς καὶ νὰ ἀντικαθιστᾷ διὰ δια-
νοητικῶν σχημάτων τὴν βίωσιν τοῦ μυ-
στηρίου ἐν τῇ σιωπῇ καὶ τῇ ἡσυχίᾳ. Τὰ
θεολογικὰ σχήματα εἶναι θεαταῖα εὐ-
χρηστα καὶ ὄχι σπανίως μᾶς προκαλοῦν
μὴν διανοητικὴν ἢ συναισθηματικὴν
εὐφορίαν. Ἀποκεκομμένα ὅμως ἀπὸ
τὴν θεωρητικὴν ἐμπειρίαν εἶναι πνευ-
ματικῶς κενά...». Καὶ ὁ θεολόγος διέ-
κοψε τὴν ἀνάγνωσιν.

— Δὲν μὲ καταπλήττει τὸ κείμενον
αὐτό, εἶπα, διότι ὁ Λόσσκυ ἂν καὶ δὲν
ἔζησε πλήρως τὸ μυστήριον τῆς γονί-
μου θεολογικῆς καὶ ἐμπειρικῆς ἡσυχί-
ας, ὡς λαϊκός, ἐν τούτοις ἐπειδὴ ἐβίω-
σε μέσα στὸν χῶρον τῆς πνευματικῆς
παραδόσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησί-
ας, ἀφωμοίωσε, κατὰ τὸ δυνατόν, στοι-
χεῖα τῆς μυστικῆς θεολογίας. Δύναται
δὲ νὰ ὑποστηρικθῇ, ὅτι προσπαθεῖ νὰ
θεολογήσῃ ὀρθοδόξως, ἀφοῦ κατενόη-
σε βασικὰς προϋποθέσεις τοῦ θεολογεῖν.
Δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα νὰ ἐξάρῃ ἕ-
νας μὴ Μοναχὸς τῆν ἡσυχίαν, ὡς πε-
ριοχὴν θεολογικοῦ λόγου. Δι' ὅλα αὐ-
τὰ ὁ Λόσσκυ κινεῖται μέσα εἰς τὸν χῶ-
ρον τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας, τὴν ὁ-

* Ἀπὸ τὸ νεοεκδοθὲν βιβλίον «Ἀθωνικοὶ
Διάλογοι».

ποίαν, ὀρθότατα, δὲν διακρίνει εἰς μυστικὴν καὶ μὴ μυστικὴν, ἀφοῦ θεωρεῖ τὴν ἐμπειρίαν, ἣτις εἶναι ὑπέρλογος γνῶσις, ὡς ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς ἀληθοῦς θεολογίας.

Ὁ ἅγιος Διάδοχος πράγματι ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἅγιοι Πατέρες θεωρεῖ τὴν προσευχὴν τῆς καρδίας, ὡς ὀδυνηρὰν τοῦλάχιστου κατὰ τὰ πρῶτα στάδια, ἀφοῦ ἀπαίτεται ὄχι μόνον ἡ συστολή τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ καὶ ἡ «ἐγκλώβωσις» τοῦ νοῦ ἐντὸς τῆς καρδίας. Ἡ ὀδυνηρότης ὅμως δὲν εἶναι στοιχεῖον τῆς προσευχῆς, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσπάθειάς πρὸς βιαίαν ἐπαναφορὰν τῆς ἐσκορπισμένης εἰς τὸν κόσμον ἐνεργείας τοῦ νοῦ. Αὐτὸ ἀκριβῶς λέγει ὁ ἅγιος Διάδοχος διὰ τοῦ βδου κεφαλαίου. «Ὁ νοῦς ἡμῶν τὰ πολλὰ περὶ μὲν τὴν προσευχὴν δυσανασχέτως ἔχει διὰ τὸ ἄγαν στενὸν καὶ περισταλμένον τῆς εὐκτικῆς ἀρετῆς...». Καὶ ἀργότερα ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ἐκφράζων τὴν κοινὴν πείραν, λέγει ὅτι εἶναι τόσον ἐπίπονος ἢ διὰ μακροῦ χρόνου «συνέλιξις» τοῦ νοῦ εἰς ἑαυτὸν καὶ ἡ μονολόγιτος εὐχή τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε «πᾶς πόνος ἄλλης ἀρετῆς, μικρὸς καὶ φορητότατος συγκρινόμενος πρὸς τοῦτον». Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ πολλοὶ Μοναχοί, στενοχωρηθέντες ἀπὸ τὸ «στενὸν ἄγαν» τῆς νοερᾶς προσευχῆς, ἐγκατέλειψαν τὴν εὐχὴν καὶ ἔτοι ἀπέτυχον τοῦ πλατυσμοῦ τῶν χαρισμάτων. Καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος βεβαιοῖ, ὅτι «ἀν διακαρτερῆ τις, ἐν τῇ τοῦ νοῦ ταύτῃ συνελίξει καὶ τῇ πρὸς τὸ θεῖον ἀνατάσει, βία τὸ πολυπόρευτον τῆς διανοίας ἄγχον τῆς οἰκείας, νοερῶς πλησιάζει τῷ Θεῷ καὶ τυγχάνει τῶν ἀρρήτων, καὶ γεύεται τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, καὶ αἰσθήσει νοερᾶ γινώσκει, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος...».

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς δὲν λέγει ἀνυποστάτους θεωρίας. Μαρτυρεῖ τὴν προσωπικὴν πείραν του, τοὺς ἀγῶνας του μέσα στὴν ἡσυχίαν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὸν μόχθον εἰς τὴν νοερὰν

προσευχὴν, τὰς ἀγαλλιῶσεις του καὶ τὰς ἐλλάμψεις του ὑπὸ τοῦ ἀκτίστου καὶ θεοῦ φωτός. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὸν τῆς ἡσυχαστικῆς ἐμπειρίας του, τὸ ὅτι δὲν ἠρκέσθη νὰ γράψῃ μόνον περὶ τῆς εἰσόδου καὶ παραμονῆς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τῆς Θεόπαιδος Μαρίας, ἀλλὰ ἠθέλησε καὶ νὰ διερευνησῇ τὸν τρόπον τῆς πνευματικῆς ζωῆς, τί ἔκαμνεν ἐν τῷ Ναῷ ἢ Παναγία, πῶς ἐσκέπτετο, πῶς προσήχκετο. Καὶ ἔτοι μᾶς ἐχάρισε τὸ ἐξῆς θαυμάσιον κείμενον.

«Ἡ Παρθένος, λέγει, εὐρίσκει χειραγωγὸν τὴν ἱερὰν ἡσυχίαν· ἡσυχίαν ποῦ συνίσταται εἰς τὴν στάσιν τοῦ νοῦ καὶ τοῦ κόσμου, εἰς τὴν λήθην τῶν ἀνθρωπίνων, εἰς τὴν μυσταγωγίαν τῶν οὐρανίων καὶ εἰς τὴν ἀπόθεσιν τῶν νοημάτων χάριν ἐλευθερώσεως τοῦ νοῦ· αὕτη εἶναι ἀληθινὰ μία πράξις, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεβαίνει κανεὶς εἰς τὴν ἀληθῆ θεωρίαν ἢ ἀκριβέστερα εἰς τὴν θεοπτίαν. Ἡ ἡσυχία αὕτη εἶναι πράγματι δεῖγμα ὑγιοῦς ψυχῆς. Δι' αὐτῆς, ἡ Παρθένος, συγκεντρωθεῖσα ὅλη εἰς τὸν ἑαυτὸν της καὶ ἀνυψωθεῖσα ὑπεράνω τοῦ συρφετοῦ τῶν λογισμῶν καὶ γενικῶς κάθε μορφῆς καὶ εἰκόνας, κατεσκεύασε μίαν νέαν καὶ μυστικὴν ὁδὸν πρὸς τοὺς οὐρανοὺς, τὴν νοητὴν οἰγὴν, ἀς τὴν ὀνομάσω καὶ κατόπιν ἦνωσε τὸν νοῦν μὲ τὴν στροφήν πρὸς τὸν ἑαυτὸν του μαζὺ μὲ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἀδιάλειπτον θεῖαν προσευχὴν... Καὶ μόνον εἰς τὴν προσευχὴν προσέχουσα, ὑπερίπταται ἐπάνω ἀπ' ὅλα τὰ κτιστὰ καὶ βλέπει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐποπεύει τὴν θεῖαν χάριν, πολὺ ἀνωτέραν ἀπὸ τὴν ὄρασιν τοῦ Μωϋσέως· μίαν χάριν ὑπερβαίνουσαν τὴν δύναμιν τῶν αἰσθήσεων, «ψυχῶν δὲ καὶ νόων ἀσπίλων εὐχὰρι καὶ ἱερὸν θέαμα». Μέτοχος γενομένη τοῦ θεοῦ αὐτοῦ φωτός, καθίσταται φωτεινὴ νεφέλη τοῦ ὄντως ζῶντος ὕδατος, αὐγὴ μυστικῆς ἡμέρας καὶ πυρίμορφον ὄχημα τοῦ Λόγου, ὅπως τὴν ἐγκωμιάζουν οἱ θεοὶ ὑμνωδοὶ τῆς Ἐκκλησίας».

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΑΣ

Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΟΕΡΑΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

ΑΦΝΙΑΖΕΤΑΙ κανείς σήμερα, αν άκούση να του μιλούν για την νοεράν προσευχήν. Πού εύρισκάμεθα, εις τὸ Βυζάντιον ἢ σὲ κανένα Μοναστήρι; Σήμερα, στὴν ἐποχὴν τῆς δραστηριότητος, τῶν διασταυρουμένων φιλοσοφικῶν ρευμάτων, τῆς πάλης τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν

θρησκείων, πού τὰ ὅσια τῆς πίστεως κινδυνεύουν ὅπου ὁ ἀγῶν διεξάγεται «ἐν ταῖς πλατείαις», ποῖον νόημα ἔχει ἡ ἐνοσχόλησις μετὰ τὴν λεγομένην προσευχήν τῆς καρδίας; Τὸ μὲν αἷτημα τῶν καιρῶν εἶναι ἡ δρᾶσις, ἡ δὲ καρδιακὴ προσευχὴ εἶναι ἐξωτερικὴ τὸλάχιστον ἀδράνεια, εἶναι σημερον ἀναχρονισμός.

Αὐτὰς τὰς σκέψεις δύναται νὰ κάμῃ κανεὶς ἂν δὲν γνωρίζῃ ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι ὁ ὅρος ζωῆς τῆς ψυχῆς. Πράγματι, ἐάν τὸ προσεύχεσθαι σημαίνει ζῆν, τὸ συνεχῶς προσεύχεσθαι σημαίνει συνεχῶς ζῆν. Καὶ ἡ νοερά λεγομένη προσευχὴ εἶναι συνεχῆς προσευχὴ.

Αὐτὸ τὸ μήνυμα μᾶς φέρει τὸ βιβλίον «Ἄθωνικοὶ Διάλογοι» τοῦ π. Θεοκλήτου, ὅστις δὲν ἀγνωεὶ τὴν ἐποχὴν πού ζῶμεν. Ἀντιθέτως μάλιστα, ὡς ἀντίθετον τῆς διασπαστικῆς τῆς ἐνότητος τῆς ψυχῆς ἐποχῆς μας προσφέρει τὴν ἀδιάλειπτον προσευχὴν. Ἴδου τί γράφει εἰς τὸν πρόλογόν του:

«Δὲν εἶναι σπάνια οἱ ἐν Ἁγίῳ Ὅρει διάλογοι. Εἰς αὐτοὺς ὀφείλονται τὰ δύο βιβλία: τὸ «Μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς» καὶ οἱ «Ἄθωνικοὶ Διάλογοι». Εἰς τὸν ὑποφαινόμενον ἀνήκει, ἀπλῶς, ὁ μισθὸς τοῦ κόπου τῆς ἀποτυπώσεως τῶν διαλόγων, ἂν ὑπῆρξεν αὐτῆκοος μάρτυς καὶ συμμετόχος.

Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι κατ' ἐξοχὴν διαλεκτικὴ. Ἡ ηὔξημένη παιδεία, ἡ ἔπαρσις, τὸ πλῆθος τῶν ἰδεῶν δημιουργοῦν τύπου διαλεκτικῶς. Οἱ ἄνθρωποι ὀφίστανται σήμερον φοβεράν δοκιμασίαν. Τὰ πλέον ἐτερόκλητα φιλοσοφικὰ ρεύματα, εἰς ἀριθμὸν καὶ ἔντασιν, διεκδικοῦν τὸν ἄνθρωπον. Τὰ πάντα ἀμφισβητοῦνται.

Ἡ σύγχυσις, ἡ νοθεΐα, ἡ αἵρεσις, εἰσέρχονται καὶ εἰς τὸν ἄρῶν τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ ποικίλας μορφᾶς. Αὐτὸς, «ὁ μετασχηματιζόμενος εἰς ἄγγελον φωτὸς σατανᾶς», — «ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην» — συνεχῶς «ἀρπάζει τὰ πρόβατα» ἐκ τῆς ἁγίας Ποίμνης τοῦ Χριστοῦ.

Ἐάν «δεῖ (γὰρ) τῷ ὄντι σχολάσαι, καὶ γνώναί Θεόν» ἔπεται, ὅτι ὁ σάλος τῶν «δαιωτικῶν μελημάτων», ἐκ τῶν συγχρόνων συνθηκῶν καὶ ἡ προκαλουμένη ἀφευκτος ναυτία εἰς τὰς ψυχάς, ἀπὸ τῶν «άταραχον τῶν παθῶν», δὲν παρέχουν πολλὰς ἐλπίδας τοῦ «γνώναί Θεόν». Ἀντιθέτως, μάλλον ἀπελπίζουν.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, θεοαίως, δὲν παύει εὐαγγελιζομένη, διδάσκουσα καὶ χορηγοῦσα τὴν χάριν διὰ τῶν ἀκηράτων Μυστηρίων. Ἀλλὰ χρειάζεται νὰ συνεργήσῃ καὶ ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ βοηθηθῇ.

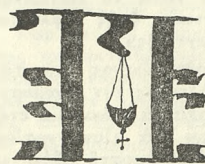
Ἐνα δὲ ἀπὸ τὰ πλέον ἐνδεικνυόμενα μέσα τὸσον πρὸς ἄμυναν ἔναντι τῶν πικρῶν καὶ ἀλλεπαλλήλων προσβολῶν τοῦ κακοῦ, ὅσον καὶ πρὸς ἐνοποίησιν τῶν διακεχρῶμένων εἰς τὸν κόσμον δυνάμεων τῆς ψυχῆς, εἶναι ἡ μονολόγιτος λεγομένη προσευχὴ. Ἡ ἀξία τῆς προσευχῆς αὐτῆς συνίσταται, ἄφ' ἐνὸς εἰς τὸ εὐκόλον καὶ ἄφ' ἑτέρου εἰς τὴν δύναμίν τῆς, ὡς ἀγάπης, γλυκύτητος καὶ συντριβῆς καρδίας.

Ἄλλ' ἐάν διὰ τὸν ἐν κόσμῳ ἀδελφοῦς ἡ προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐπιτυγχάνει τοὺς δύο ἀνωτέρω στόχους, διὰ τοὺς Μοναχοὺς ὁμως ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν ἐνὸς βεισιτάτου ἀγῶνος καὶ τὴν προϋπόθεσιν μιᾶς ἀτέρμιονος ἐν ἔρωτι Θεοῦ βιώσεως καὶ θεολογίας. Καὶ οἱ «Ἄθωνικοὶ Διάλογοι» αὐτὸ προσπαθοῦν νὰ ἀναδειξοῦν.

Διὰ τοῦτο προσευχὴ μᾶς εἶναι καὶ πόθος ἐν Κυρίῳ, ὅπως ὁ Ὁρθόδοξος λαὸς μας ἐπανεύρῃ τὴν προσευχὴν τῆς καρδίας, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἠγωνίσθησαν μεγάλοι θεολόγοι Πατέρες, ἐν οἷς ὁ μέγας ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ὁ «κῆρυξ τῆς Χάριτος».

Τὸ βιβλίον εἶναι ἐπαγωγόν, εἰς μορφήν πλατωνικοῦ διαλόγου, καὶ καλύπτει ἀπὸ πάσης πλευρᾶς τὸ θέμα τῆς νοερᾶς προσευχῆς καὶ τῆς θεολογίας τῆς.

ΙΩΣΗΦ ΚΑΛΟΘΕΤΟΥ ΛΟΓΟΙ

ΑΛΛΙΟΤΕΡΑ εἶχαμε γράψαι, ὅτι τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης προέδραμε τοῦ ἐν Ἀθῆναις εἰς τὰς Πατερικὰς σπουδὰς. Ἦρκεσαν αἱ ἐν τῇ βυζαντινῇ μεγαλοπόλει πανορθόδοξου χαρακτῆρος ἑορταστικαὶ ἐκδηλώσεις τὸ ἐτος 1959, ἐπὶ τῇ 600στῇ ἐπετειῶ

ἀπὸ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, διὰ νὰ διερευνηθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐκεῖ

διδασκόντων θεολόγων και να αρχίση έκτοτε μία ενάμιλλος προσπάθεια αναδείξεως της Πατερικής θεολογίας.

Σκεπτόμεθα μήπως τούτο αποτελεί ένα θαύμα του αγίου Γρηγορίου, να προβληθῆ ἡ Θεολογία του, ὡς συμπυκνούσα τὴν θεολογίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἰς μίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἔχομεν ἐκτεταμένον ἕνα αὐθεοφανῆ οὐμανισμόν;

Ἀνεξαρτήτως τῆς αἰτίας ἀναζωπυρώσεως τῆς φιλοτιμίας διὰ τὰς Παλαμικὰς ἐρεῦνας, ἥδη ἔχομεν ὀγκώδεις ἔργον ἐκδοτικὸν καὶ θεολογικὸν τὸ ὁποῖον ὅσον δὲν εἶναι προσωπικὸν Παλαμικόν, ἀναφέρεται εἰς τὴν θεολογίαν τοῦ Παλαμά.

Ἐνα τοιοῦτον ἔργον εἶναι καὶ οἱ ἐπτὰ Λόγοι τοῦ Ἰωσήφ Καλοθέτου, τοὺς ὁποίους ἐξέδωκεν ὁ ἥδη Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Δ. Τσάμης. Οἱ Λόγοι εἶναι ἀντιρρητικοὶ κατὰ τὸν οὐμανιστὴν ἀντιπάλον του, ἐκφραστικοὶ τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας, τῆς ὁποίας πρωταγωνιστὴς κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα ὑπῆρξεν ὁ ἅγιος Γρηγόριος.

Ὁ κ. Τσάμης ἔχων κατανοήσει τὸν Θεολόγον Καλόθετον, — τὸν ὅποιον ἐξ οικειότητος πολλοὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος προσεφώνει «ὁ καλὸς Ἰωσήφ» — καὶ ἐξ ἄλλων συγγραμμάτων του, ἠδυνήθη νὰ παρακολουθῆσθ τὸν θεολογικὸν στοχασμὸν του, τὰς πηγὰς του καὶ τὴν δομὴν τοῦ λόγου του, ὥστε νὰ προσφέρῃ μίαν ἀρτίαν ἐπιστημονικὴν παρουσίαν τῆς θεολογίας τοῦ 14ου αἰῶνος καὶ τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς ἐποχῆς. θ.

ΘΕΜΑΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ

βιβλίον του, πρὸς εὐκόλον ἀνεύρεσιν καὶ μελέτην των.

Τὰ θέματα Ἐκκλησιολογικὰ καὶ Ποιμαντικά, εἶναι ἐπεξεργασμένα με ὀρθόδοξον αἴσθησιν, ἀφοῦ ὁ σ. τελεῖ ἐν γνώσει ὅτι «ἡ γενεὰ ἀναζητεῖ γνησιωτέραν Θεολογίαν κατὰ τὸ Πατερικὸν πνεῦμα, Θεολογίαν ἐκφραστικὴν ζωῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ μερίμνης ποιμαντικῆς».

Πράγματι ὁ ἅγιος Καθηγούμενος διὰ τὴν δοκιμίαν του αὐτῶν, συμβάλλει εἰς τὸν ἐπανεωγενισμόν, ποῦ ἐνεργεῖται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, τῶν ὀρθοδόξων προϋποθέσεων διὰ μίαν γνησίως ὀρθόδοξον ζωὴν, ἡ ὁποία εἶχεν ὑποστῆ ἀδόκητον ταλαιπωρίαν, ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν ρευμάτων ἔχι ἀμίκτων ἀλλοτρίων στοιχείων.

Ἡδη ἔχομεν διανύσει ἀρκετὸν χρόνον, ἀπὸ τότε ποῦ ἤρχισεν ὁ ἀγὼν καθάρσεως τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ χώρου, ἀπὸ τὰς νόθους μορφὰς χρι-

στιανικῆς ζωῆς. Μὲ τὰς ἐκδόσεις δὲ Πατερικῆς πνοῆς βιβλίων ὁ ἀγὼν συνεχίζεται ἀποδίδων καρπούς. Καὶ τὸ ὑπ' ὄμιν βιβλίον ἐντάσσεται μέσα εἰς τὰ πλαίσια αὐτὰ, συντελοῦν ἀποφασιστικῶς, διὰ τῆς δυνάμεως τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας, εἰς τὴν μόρφωσιν εἰκόνων Θεοῦ καὶ οὐχὶ εἰκόνων ἀνθρώπων, «οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία». θ.

ΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑΙ ΣΥΝΟΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΓ. ΕΙΚΟΝΩΝ

ΩΤΕΙΝΟΝ βιβλίον, ὅπως ἦτο καὶ ἡ ζωὴ τοῦ συγγραφέως του. Πρόκειται δι' ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ συγγράμματα τοῦ Ἁγίου Πατρὸς μας Νεκταρίου, τοῦ «ἐν ἐσχάτοις χρόνοις φανέντος», τοῦ θαυματουργοῦ.

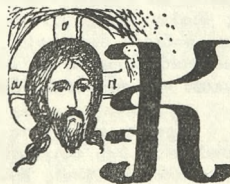
Διὰ τοῦ ὑπ' ὄψει βιβλίου, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης Θεσσαλονίκης κ. Ρηγόπουλος, ὁ «Ἅγιος Πατήρ, προβαίνει εἰς ἀνάλυσιν συνοπτικὴν τοῦ ἔργου ὄλων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ ἐκφέρει σπουδαιότατας κρίσεις.

Θαυμάζει κανεὶς τὴν ἀντικειμενικότητα τῆς ἐξιστορήσεως τῶν γεγονότων καὶ τὴν θεολογικὴν ἐμβάθυνσιν τῶν προβλημάτων ποῦ ἀντιμετώπιζαν αἱ ἱεραὶ Σύνοδοι.

Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται εἰς τὴν σημασίαν τῶν ἱερῶν Εἰκόνων διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Εἰς αὐτὸ ὁ «Ἅγιος Νεκτᾶριος ἀπὸ τε ἱστορικῆς καὶ θεολογικῆς ἀπόψεως, ἀποδεικνύει τὸ Ὁρθόδοξον τῆς τιμητικῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων Εἰκόνων καὶ περιγράφει τὰ ὅρια ἐντὸς τῶν ὁποίων θεὸν νὰ κινήται ὁ πιστὸς ἔναντι τῆς εἰκονικῆς θεολογίας, ἀπληλλαγμένης ὑποκειμενικῶν ἐπινοημάτων.

Ἡ Εἰσαγωγή τοῦ κ. Θ. Σακελλαρίου, με πολλὴν εὐλάβειαν πρὸς τὸν Ἅγιον, ἀποκαλύπτει τὴν μεγάλην του μορφήν καὶ τὸ ἔξοχον συγγραφικὸν του ἔργον. Εἶναι ὀμολογουμένως ἀληθὲς ἐντύφωμα καρδίας καὶ νοῦ ἡ διδασκαλία ἐνὸς μεγάλου Ἁγίου Πατρὸς, ὡς εἶναι ὁ θεῖος Νεκτᾶριος, τοῦ ὁποίου αἱ πρεσβείαι πρὸς Κύριον ἄς φωτίζουν καὶ σκεπάζουν τοὺς τιμῶντας τὴν αἰδέσιμον μνήμην του. δ.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΣΙΑΣ

ΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑ θέματα ἀπὸ Ὁρθοδόξου πλευρᾶς πραγματεύεται τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον βιβλίον. Πρόκειται περὶ κωδικοποιήσεως ἐπιστημονικῶν μελετῶν, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἔξον περιοδικῶν καὶ αἱ ὁποῖαι μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν διὰ νὰ προσφερθοῦν εἰς τὸ ἑλληνικόν

χριστιανικὸν κοινόν.

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Γ. Ματζαρίδης, Πατρολόγος, διδάσκει καὶ τὴν χριστιανικὴν κοινωνιολογίαν ἔσχε τὴν πρωτοβουλίαν, ὅπως ἐπιμεληθῆ τῆς ἐκδόσεως τῶν ὑπ' ὄψει μελετῶν, μετὰ τὴν πρόθεσιν νὰ καλλιεργηθῆ ἡ σκέψις ἐπὶ τῆς «κοινωνικῆς» πλευρᾶς τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ὁ φίλος κ. Ματζαρίδης λέγει, ὅτι «ἡ κοινωνιολογικὴ ἐξέτασις τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἰδιαίτερος τῆς Ὁρθοδοξίας, ἤρχισεν ἤδη νὰ προσελκύη τὸ ἐνδιαφέρον νεωτέρων Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, κυρίως δὲ θεολόγων... Ὅ,τι ἔγινε μέχρι σήμερον, εἶναι ἀσφαλῶς ἐλάχιστον. Διὰ νὰ δημιουργηθῆ κάτι σημαντικώτερον, χρειάζεται πολλὴ καὶ συστηματικὴ ἐργασία καὶ συνεργασία...».

Παρουσιάζοντες τὰς ἐργασίας τῶν Ἑλλήνων θεολόγων, ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὴν κοινωνιολογίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπιθυμοῦμεν νὰ εἴμεθα φειδωλοὶ εἰς κρίσεις. Καὶ τοῦτο, διὰ ν' ἀποφύγωμεν ὑπεύθυνον πρᾶξιν ἐνθαρρύνσεως ἢ ἀποθαρρύνσεως τῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἐρευνητῶν. Διότι ὁμοιογενέως τὸ θέμα, ἔως ἀμειψάτα σχετιζόμενον μετὰ τὴν Ὁρθόδοξον ἐκκλησιολογίαν καὶ θεολογίαν, εἶναι ἐξαιρετικῶς λεπτόν. Ἄλλωστε τὸ σκέπτεσθαι καὶ ἐρευνᾶν εἶναι καλόν, ὅσον καὶ ἂν εἶναι μείζον τὸ προσεύχεσθαι καὶ ἀγιάζεσθαι. β.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

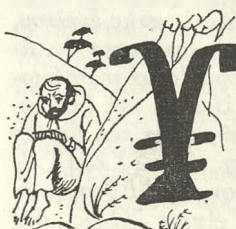
ΑΥΜΑΣΙΑ «δοκίμια θεολογικά καὶ ὀδηγητικά», ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸν ἐν Χριστῷ ἀδελφὸν π. Ἡλίαν Μαστρογιαννόπουλον. Εἰς τὸ νέον βιβλίον τοῦ ὁ π. Ἡλίας — ποὺ ἀποτελεῖ σύνοψιν δημοσιευθέντων ἄρθρων του — «ἐξετάζονται μερικαὶ βασικαὶ μορφαὶ ἐκφράσεως τοῦ χριστιανικοῦ φαινομένου: ἡ θεολογία, ὁ μοναχισμός, αἱ ὀργανώσεις. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος ἐξετάζονται εἰδικαὶ μορφαὶ παιδείας: ἡ πνευματικὴ καθοδήγησις τοῦ «Γέροντος», ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὸ δημόσιον σχολεῖον, ἡ ἀγωγή εἰς χριστιανικὰς ὁμάδας καὶ κατασκηνώσεις, ἡ ἀγωγή διὰ τὸν γάμον. Τὰ δοκίμια ἐπισφραγίζονται μετὰ τὸν ἐπίλογον «Ἡ ὥρα τοῦ Χριστιανισμοῦ».

Ὁ π. Ἡλίας εἶναι ἐκ τῶν πλέων γνωστῶν θεολόγων εἰς ἅλας τὰς ἐπὶ μέρος «ὁμάδας» τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας. Ἡ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπεύθυνος διακονία του, εἷς τινα χριστιανικὴν ὀργανωσιν, τὸν κατέστηρον ἔμπειρον ἢ «πρακτικόν», ὅπως ἔλεγον οἱ Ἀσκητικοὶ Πατέρες. Οὕτω, λοιπόν, συνδυάζων θεολογικὴν παιδείαν ἤθος καὶ πρακτικὴν πείραν, ἀπέκτησε μίαν διαυγῆ ὄρασιν καὶ καθολικὴν σύλληψιν τῶν θεμάτων καὶ φαινομένων τῆς ζωῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐκκλίνων προσε-

κτικῶς τῶν τόσοσ ξένων εἰς τὴν ιδιότητα τοῦ διδασκάλου μονομερειῶν.

Καὶ τὸ ὑπ' ὄψει βιβλίον ἀποτελεῖ ἀποτύπωσιν, ὄχι ἀπλῶς τῶν θεολογικῶν σκέψεων τοῦ π. Ἡλίας, οὔτε μόνον τοῦ μοναστοῦ ἢ τοῦ καθ' ὑπερβολὴν «πρακτικοῦ», ἀλλὰ τοῦ διὰ πολλοῦ χρόνον «δοκιμάσαντος» τὰς διαφόρους ἐκφάνσεις τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλου. Ἡ συμμετρία τῶν στοχασμῶν καὶ τῶν ἐμπειριῶν τοῦ σ. δὲν μειοῦται εἰς τὸ ἐλάχιστον, ἐὰν κάπως δὲν κατενόησε πλήρως τὰς ἀπόψεις τοῦ γράφοντος, ἀναφορικῶς πρὸς τὰς ὀργανώσεις (σελ. 78). Διότι ἐπισημαίων «τὰς τρατὰς πλευρὰς αὐτῶν», δὲν τὰς ἀπέκλειον. Ἀπλῶς ἠυχόμεν τὴν τελείαν ὀρθοδοξοποίησίν των. Καὶ ἡ εὐχὴ αὐτὴ οὐδέποτε, εὐτυχῶς, ἔπαυσεν ἐνεργουμένη. θ.

Ἡ ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Ἡ ὨΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

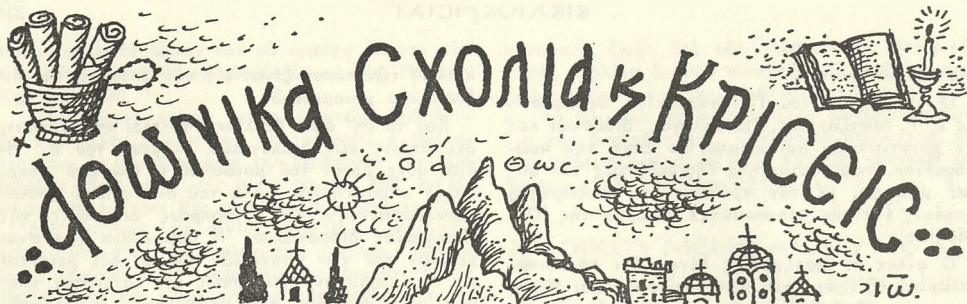

ΠΟ ΤΟΝ ΑΝΩΤΕΡΟ τίτλον ἐξεδόθη τὸ βιβλίον τοῦ γνωστοῦ Ρώσου θεολόγου καὶ φιλοσόφου Παύλου Εὐδοκίμωφ κατὰ μετάφρασιν τοῦ θεολόγου κ. Ν. Μαρτσούκα, ὑπὸ τοῦ ἐκδότου κ. Π. Πουρνάρα. Πρόκειται διὰ μίαν προσπάθειαν ἀναδείξεως τῆς θέσε-

ως τῆς γυναικὸς μέσα εἰς τὴν Ὁρθόδοξον θεολογίαν καὶ ζωὴν. Καὶ ὅπως γράφει ὁ μεταφραστὴς, «Πρόκειται γιὰ τὴν θέρωσιν τῆς βαυβέρτης καὶ οὐσιαστικῆς σχέσεως ἀνάμεσα στὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναίκα ὑπὸ πρῖσμα καθαρᾶ θεολογικῶ καὶ ὄχι ἐρασιτεχνικῶ ἢ ἠθικιστικῶ. Ἄλλωστε ὅλοι μας γνωρίζουμε πόσο ταλαιπώρησαν καὶ ταλαιπωροῦν τοὺς χριστιανοὺς τὰ καταθλιπτικὰ, ἀθεολόγητα καὶ ἐν πολλοαῖς ἀστοχα, ἀπὸ κάθε ἀποψη, βιβλία περὶ σχέσεως τῶν ἑτεροφύλων ὑπὸ τὴν προοπτικὴν τοῦ ἠθικισμοῦ καὶ τῶν γνωμῶν ἱατρῶν καὶ ὑγιεινολόγων...».

Ὁ Εὐδοκίμωφ εἶναι συνθετικὸς συγγραφεὺς. Μέσα εἰς τὸν χρόνον τῆς Ὁρθοδοξίας θεολογῶν κινεῖται πολλάκις μετὰ ἄνεσιν πρὸς τὸν φιλοσοφικὸν στοχασμόν. Ἐὰν κανεὶς διαθέτῃ ὀρθοδόξου ἐμπειρίας, ἢ συνθετικὴν μέθοδον ἀποβαίνει γόνιμος πρὸς θεολογίαν, ἄλλως ἐκτρέπεται «εἰς γραῶδεις μύθους καὶ γενεαλογίας».

Παρ' ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ παρόντος δυνατότης προσεκτικῆς μελέτης τοῦ ὑπ' ὄψει βιβλίου, οὐδεμίαν ἐπιφύλαξιν θὰ εἶχαμε νὰ τὸ συστήσωμεν εἰς τὸ πλῆρωμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδίως εἰς τοὺς ἔχοντας «τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα πρὸς διάκρισιν καλοῦ καὶ κακοῦ». Εἰς δὲ τοὺς ἀδυνατοῦς, ποὺ ἐπιθυμοῦν καὶ δύνανται νὰ ἐνδυναμωθοῦν ἐν Κυρίῳ, τὸ συνιστῶμεν, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐρωτοῦν τοὺς «πρεσβυτέρους» εἰς σημεῖα τινα, ἅτινα δύνανται νὰ θάψωμεν. Καὶ τοῦτο, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς. Οὐδὲν δύναται νὰ θάψω ἕαν ἡμεῖς δὲν θέλωμεν νὰ ζημιωθῶμεν. θ.

ΑΝΤΙΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ

ΚΑΛΗ «Συζήτησις», τὸ ἀξιῶν ἐπισημονικὴν ἀνατερότητα περιοδικόν, τί ἔχει μὲ τὸ Ἅγιον Ὅρος; Ποῖος εἶναι ὁ σχολιαστὴς ἐκεῖνος, ποῦ κατὰ καιροῦς, ἀποστρέφων τὸ πρόσω-

πον ἀπὸ τὰ ἴσα προβλήματα τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, πρὸς τὸν ὅποιον εἶναι προσανατολισμένη ἡ «ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ» διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἔθνους, ἀσχολεῖται καὶ μὲ τὸ Ἅγιον Ὅρος, διὰ τὴν ἀποκατάστασιν;

Ὅχι πρὸ πολλοῦ χρόνου εἶχεν ἀφιερῶσει δύο σχόλια πικρότατα καὶ ἄδικα. Ἡδὴ δὲ εἰς τὸ τεῦχος Ὁκτωβρίου, ὑπὸ τὸν τίτλον ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ, σχολιάζουσα τὸ ἐνδεχόμενον τῆς μεταφορᾶς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ὑποδεικνύουσα διαφόρους πιθανοὺς τόπους ἐν Ἑλλάδι, περιλαμβάνει καὶ τὸ Ἅγιον Ὅρος, διὰ τὴν ἐγκατάστασίν του.

Ἀνεξαρτήτως τῆς ἀωρίας διὰ τὴν ἀνακίνησιν τοιοῦτου θέματος καὶ τῆς ἐπιτυχοῦς ἢ ὀχιέκλογης τῶν τόπων, ποῦ ὑποδεικνύει, καταλήγει τὸ σχόλιον ὡς ἑξῆς: «Υπάρχει ἀκόμη καὶ πρὸ πατρός, τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἰδεώδης τόπος διὰ τὴν ἐγκαταστάσιν, τὴν ἀναρρώσιν καὶ τὴν ἀκμάσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἀλλά, βέβαια, νὰ πάρῃ πάλιν ζωὴν καὶ τὸ Ἅγιον Ὅρος, τὴν φοβερὰν παρακμὴν τοῦ ὁποῖου δὲν μποροῦν νὰ ἀποκρῶσιν τεχνιτὰ καὶ σαμασιτικὰ προπετάσματα κενολόγων ὕμων».

Ἀσχέτως ἂν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τὸ ὅποιον θὰ πρέπη νὰ εἶναι προσὺν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἐνδείκνυ-

ται νὰ σιερασθῇ εἰς ἓνα χῶρον μὲ τόσους σαφεῖς περιορισμούς, ὅπως εἶναι τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἐκεῖνο ποῦ μᾶς προκαλεῖ ἀλγεῖν ἑντόπωσιν εἶναι ἡ κατήγορος γλώσσα εἰς ἀνεπίκαιρον μάλιστα περίπτωσιν. Καὶ ἀκριβῶς ὁ λόγος αὐτὸς παρέχει τὸ ἐνδόξιμον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει εἰλικρινὲς ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ Ἁγίου Ὅρους, ἀλλὰ μόλις ἀποκρουπιόμενη ἀνεξήγητος κατ' αὐτοῦ ἐμπάθεια.

Δὲν γνωρίζομεν, ποῖα «εἰρητιὰ καὶ σαμασιτικὰ προπετάσματα κενολόγων ὕμων» ἐννοεῖ ὁ καλὸς «φίλος» τοῦ Ἁγίου Ὅρους. Ἀλλὰ ἐὰν ἐννοῇ τὴν μεγάλην χάραν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν κατ' ἐξοχὴν Προστάτιδά του Θεοτόκον Μαρίαν, ποῦ ἐξέφρασαν οἱ «Ἀθωνικοὶ Διάλογοι» διὰ τὴν ἔλευσιν περισσοτέρων τῶν ἑκατὸν νέων Μοναχῶν καὶ τῶν πλείστων ἐπιστημόνων, κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν, ἃς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ τὸν παρομοιάσωμεν μὲ τὸν «πρεσβύτερον υἱόν» τοῦ Ἐθαγγελίου, ὅστις, ἐνῶ «ἔδει χαρῆσαν» ἐπέδειξε μίαν τόσον ἀφιλάδελφον διαγωγὴν.

Ἀλλὰ ποῖος δὲν βλέπει, ὅτι τὸ Ἅγιον Ὅρος ἀναγεννᾶται; Θὰ πρέπει νὰ κατέχεται κανεὶς ὑπὸ σκοτεινῆς ψυχικῆς ἀφορίας, διὰ τὴν μὴ δοξάζει τὸν Θεὸν ἐπὶ τοῖς θαυμασίοις του, ἔπου δεκάδες νεαρῶν χριστιανῶν, μὲ τὸ Πανεπιστημιακὸν Πτυχίον εἰς τὰς χεῖρας ἀηλίδων εἰς τὸ Ὅρος τῆς Μεταμορφώσεως, «ἅνα Χριστὸν κερδίσω», «τῶν ἐφειτῶν τὸ ἀκρότατον». Ὁ Κύριος διὰ κανένα ἄνθρωπον ἃς μὴ ἐπιτρέπη τοιαύτην τύφλωσιν καὶ τόσην βασκανίαν. Διότι δὲν γνωρίζομεν πῶς ἄλλως νὰ ἐρημεύσωμεν τὴν ἀρηνητικήν αὐτῆν κρητικήν, εἰς ἐποχὴν τόσης ἐδλογίας ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἰδιαίτερος ἀπὸ τὴν «μετὰ Θεὸν θεόν», ποῦ ἔχει θέσει τὸ Ἅγιον Ὅρος ὑπὸ τὴν προστασίαν Τῆς.

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ !

ΤΟΝ ΜΟΝΑΧΙΚΟΝ θεσμόν οἱ Ἅγιοι Πατέρες ἀνεγνώρισαν μίαν μορφήν τελειότητος. Τὴν τελειότητα τὴν ὑπόσχεται ὁ θεσμός καὶ τὴν τελειοῖ ἡ

χάρις τοῦ Θεοῦ. Ἡ θεοπλαστος ψυχὴ ἔξω ἀπὸ τὰς συμβατικὰς σχέσεις, ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὰς μερίμνας τοῦ κόσμου, ἐλευθερωμένη ἀπὸ τὰ αἴτια τῶν παθῶν καὶ ὑποβαλλομένη εἰς τὴν παραδοσιακὴν ἀσκητικὴν ἀγωγὴν, τῆς ὑπακοῆς, τῆς πτωχείας καὶ τῆς παρθενίας, ἀνερχεται ὑπεράνω τῶν ἐπιπέδων τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν.

Ἡ ταπεινῶσις παίρνει τὴν θέσιν τῆς ὑπερφανείας, ἡ ἀκτημοσύνη ἀντικαθιστᾷ τὴν φιλαργυρίαν καὶ ἡ παρθενία αἴρει ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὴν φιληδονίαν. Ἔτσι ἡ ψυχὴ γίνεται ταπεινὴ, πτωχεύουσα καὶ παρθένος. Ἡ προσευχὴ τὴν περώννει πρὸς τὸν Θεόν, ἡ ἀγάπη τὴν ἐνώνει μὲ τὸν Θεόν, ὁ θεῖος ἔρωσ τὴν πυρπολεῖ ἀδιαλείπτως.

Ὁ Μοναχικὸς θεσμός, ἐκπορευόμενος ἀπὸ τὴν θείαν Γραφήν, ἐβίωθη ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρας καὶ παρεδόθη ὡς διδασκαλία εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, μὲ κῦρος καθολικόν, ὡς καρπὸς πὸν προῆλθεν ἀπὸ τὴν μυστικὴν συνάντησιν τῆς καθαρᾶς ψυχῆς τοῦ Μοναχοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Μὲ ἄλλους λόγους, ἡ δικαίωσις τῆς «ἀναχωρήσεως» ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ ὁ ἐγκλεισμός ἐκουσίως τοῦ χριστιανοῦ εἰς μίαν Μονήν, εὐρίσκεται εἰς τὸν προσωπικόν του ἁγιασμόν, εἰς τὴν τελειοποίησίν του, εἰς τὴν σωτηρίαν του. Τὰ δὲ σημεῖα τῆς τελειοποιήσεως εἶναι, «ὡς καρπὸς τοῦ Πνεύματος», «χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, ἐγκράτεια», ἡ ἀγάπη, ἡ ταπεινώσις.

Αὐτὰ ἔχει ὑπ' ὄψιν του κανεῖς, ὅταν πρόκειται νὰ ἀξιολογήσῃ τὴν ἀποστολὴν τῶν Μοναστηρίων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐλλάδος. Καὶ αὐτὰ λαμβάνω ὑπ' ὄψει,

ὅταν ζητῶ νὰ ἐξηγήσω ἓνα φαινόμενον, ποὺ ἠπέπεσεν εἰς τὴν ἀντίληψίν μου καὶ μὲ ἐγέμισε θλίψιν, ἀγωνίαν καὶ ἐρωτήματα.

Πρόκειται διὰ τρία βιβλία. Συγγραφεύς των φέρεται ἡ ἡγουμένη τοῦ Γυν. Ἡουχαστηρίου «Ἀναλήψεως» Κοζάνης, Μαγδαληνῆ. Ὁ τίτλος τῶν βιβλίων εἶναι «Οἱ δῆμιοι τῆς Ὁρθοδοξίας», «Ὁ Νεκτάριος Κεφαλαῶς εἶναι Εἰκονομάχος, εἶναι Λατινόφρων, εἶναι Οἰκουμενιστὴς» καὶ τοῦ τρίτου, «Καταφρονηταὶ 18 ἱερῶν Κανόνων». Καὶ μόνον ἀπὸ τοὺς τίτλους δύναται τις νὰ συμπεράνη τὸ φρικτὸν περιεχόμενον των.

Δὲν προτιθέμεθα νὰ τὰ κρίνωμεν ὡς βιβλία διότι δὲν ὑπάρχουν προϋποθέσεις εἰς αὐτά. Δηλαδή, ὄχι μόνον δὲν ἐκτίθενται θέματα ἐξεταζόμενα εἰς αὐτά, ἀλλὰ ἀπουσιάζει καὶ ὁ κοινὸς νοῦς. Δὲν ὑπάρχει κανὲν στοιχειώδης λογικὸς συνειρμός, ὥστε νὰ δυνηθῇ κανεῖς νὰ παρακολουθήσῃ τὴν πειθαρχοῦσαν εἰς ἄρισμένους κανόνας φυσικὴν σκέψιν. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον εἰς ἀπλῶς λογικευόμενον νὰ ἰχνηλατήσῃ μίαν συρροὴν παραλογισμῶν, ποὺ ἐνθυμίζει τὸ «λίθοι, κέραμοι καὶ ξύλα ἀτάκτως ἐρριμμένα». Φυσικὸν εἶναι, ἐφ' ὅσον τὸ λογικὸν στοιχεῖον ἀπουσιάζει, νὰ μὴ ὑπάρχη οὐδὲ τὸ γνωσιολογικόν. Δηλαδή δὲν θὰ εἶναι ὑπερβολὴ ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι εἶναι ψηλαφητὴ ἡ παντελὴς ἄγνοια τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἐκκλησίας, τῆς φύσεως τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ στοιχειωδῶν θεολογικῶν προϋποθέσεων.

Ἐκεῖνο ὅμως, ποὺ γίνεται ἀμέσως ἀντιληπτὸν ἀπὸ τὴν πρώτην σελίδα μέχρι τὴν τελευταίαν, εἶναι ἓνα σκοτεινὸν πάθος, ἓνας φανατισμός, μία ταραχὴ ψυχῆς, τελούσης ὑπὸ τὸ κράτος ψυχονευρικῶν ἐπιρροῶν, ἐνὸς ὄντος παραπίοντος μέσα εἰς τὴν δυστυχίαν τοῦ προσωπικοῦ χάους. Τὸ ψυχικὸν αὐτὸ χάος ἔχει τὴν ἀφετηρίαν του εἰς τὴν κρυσταλλωμένην ἔμμονον ιδέαν: ἡ Ἐκκλησία ἡ Ὁρθόδοξος ἐκάθη, ἔπεσεν εἰς αἵρέσεις, ἔχασε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ ἔμεινε μόνον μία κιβωτὸς μικρὰ ἀπ' ὅλην τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἡ ὁποία σώζει τὰς ὀλίγας ψυχὰς ποὺ εὐρίσκονται εἰς αὐ-

τήν.

Ἄλλα ἡ ἀγωνία τῆς ἡγουμένης καὶ τὸ πάθος δὲν ἤρμευε παρ' ὅτι εὐρίσκειται καὶ αὐτὴ ἐντόξῃ τῆς κιβωτοῦ, διότι ὑπάρχουν ὄχι μόνον σωζόμενα περιστεραί, ἀλλὰ καὶ κάποιοι κόρακες, τοὺς ὁποίους εἰσήγαγεν ὁ σατανᾶς, διὰ νὰ διαταράσσουν τὴν μακαριότητα τῶν σωζομένων. Καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐπιτίθεται κατὰ τῶν κοράκων, ἀφρίζει, ἀναστατώνεται, χάνει τὴν ἡσυχίαν της.

Κόρακες δὲ εἶναι ὁμόφρονες μὲν, κατὰ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον, ἀλλὰ μὴ φρονοῦντες ὅτι ὅλοι οἱ νεοημερολογῖται καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτοῖς ἐξαποστέλλονται εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον καὶ ὅτι ὀλόκληρος ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἔχασε τὴν χάριν.

Ὀλόκληρα τὰ δύο «βιβλία» ἀναλίσκονται εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόσφαιραν, πού τὴν καθιστᾷ πλέον πνιγηρὰν ἢ βακχεία τοῦ φανατισμοῦ. Τὸ τρίτον «ἀφιερῶνται» εἰς τὸν νεοφανέντα Ἅγιον τῆς Ἐκκλησίας, ὅστις ἀποτελεῖ καύχημα, στήριγμα καὶ σύγχρονον μαρτυρίαν, τὸν Νεκτᾶριον Αἰγίνης τὸν θαυματουργόν.

Δαιμονικὸν πάθος διακατέχει τὴν «συγγραφέα» κατὰ τοῦ Ἁγίου τούτου Πατρός, τοῦ πραοτάτου Νεκταρίου. Τί τρομακτικὸς ἀφρὸς ἀναβαίνει ἀπὸ τὴν καρδίαν τῆς δυστυχοῦς, πὺ μεταμορφῶται εἰς φοβερὰ ἐπίθετα, ὕβρεις καὶ ἄραξ κατὰ τοῦ Ἁγίου, διὰ νὰ καταλήξῃ: «Τώρα ποῦ εἶναι ὁ Κεφαλαῖς; Εἰς τὴν κόλασιν!» Ἔτσι τελειώνει τὸ βιβλίον διὰ νὰ εἰρηνέυσῃ καὶ ἡ καρδία τοῦ μαινομένου αὐτοῦ πλάσματος κατὰ τοῦ Ἁγίου, πὺ ἐδόξασεν ὁ Θεός.

Ἴσως διερωτηθῆ κανεὶς πόθεν ἐγεννήθη τὸ πάθος εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἀμονάχου αὐτῆς; Ἐξ ὧσων θετικῶς γνωρίζομεν, ὑπάρχει ἕνας ρουμᾶνος μοναχός, τύπος μᾶλλον ἡμιμαθῆς, παρανοϊκός, ὁ ὁποῖος συνεχίζει τὴν αἵρεσιν τῶν Ὀνοματολατρῶν, ἔχει ὄχι πλείονας τῶν δέκα ὁπαδῶν, ὧν τὸ διανοητικὸν ἐπίπεδον εἶναι ἀπελπιστικὸν καὶ ὁ ὁποῖος, ἀπὸ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἁγίου Νεκταρίου τὸ 1920, «ἀνεκάλυψεν» αἱρέσεις εἰς τὰ συγγράμματά του! Ἐκτοτε ἤρρισε νὰ συγγράφῃ ἐναντίον του, παρα-

νοῶν καὶ διαστρέφων τὴν διαυγεστάτην ὀρθόδοξον διδασκαλίαν του.

Τίς οἶδε ποίους ἀνεξιχνίαστοις κρίμασι τοῦ Κυρίου, ἤλθεν ἡ «θαβυλὼν ἢ ταλαίπωρος» μοναχὴ εἰς ἐπαφὴν μὲ ὁπαδὸν τινα τοῦ ἤδη τυμβογέροντος ρουμάνου, ὅστις ἐπρομήθευσεν εἰς αὐτὴν τὰ κακόδοξα βιβλία του. Πιστεύουσα δέ, ὅτι ἡ μόνη διδάσκαλος τῆς Ὀρθοδοξίας εἶναι αὐτὴ, ἀνέλαβε νὰ δια φωτίσῃ τὸν κόσμον, πὺ πλανώμενος τιμᾷ ἐν ὑπολήψει Ἁγίου ἕνα αἰρετικόν, πὺ ἤδη εὐρίσκειται εἰς τὴν κόλασιν! Καὶ ἔτσι ἔγραψε τὸ ὑπ' ὄψιν βιβλίον.

Ἐντεῦθεν τὸ Ὀρθόδοξον γυναικεῖον Μοναστήριον μετεβλήθη εἰς ἐπικίνδυνον ἄντρον «πλανῶντων καὶ πλανωμένων», συνεχῶς ἀπομονούμενον ἀπὸ τὸν λοιπὸν κόσμον, διὰ νὰ μὴ διαταράσσεται τὸ δυσῶδες τέλμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔρριπεν ὁ σατανᾶς καὶ ὀδηγὸν καὶ ὀδηγούμενα.

Γεννάται δὲ φυσικῶς τὸ ἐρώτημα: αἱ ἐξήκοντα περίπου μοναχαὶ τελοῦν ἐν γνώσει τῆς ὁδοῦ ἀπωλείας τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖ ἡ ἡγουμένη των; Ἐὰν ναί, πῶς ἀντιδρῶν; Ἄν ὄχι, πῶς παραμένουν εἰς τὴν βυθιζομένην αὐτὴν «κιβωτὸν»; Ἄλλὰ καὶ ἐὰν δὲν ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἐκφράσσουν τὴν ἀντίθεσιν των ἢ νὰ συσχεθοῦν μεταξὺ των, διὰ τὰς ποικίλας πτώσεις τῆς ἡγουμένης των, καὶ νὰ διαχωρίσουν τὰς εὐθύνας των, δὲν ἔχουν συγγενεῖς ἢ τοὺς πρώην πνευματικούς των διὰ νὰ τὰς διασώσουν ἀπὸ τὴν ὀφθαλμοφανῆ αὐτὴν καταστροφὴν, πὺ τὰς ὀδηγεῖ;

Πέραν ὧσων τούτων, εἰς μίαν ἐποχὴν πὺ ὁ Μοναχικὸς θεσμὸς ἀγνοεῖται ἢ πολεμεῖται, βάσει ποίων δεδομένων θὰ τὸν προστατεύσωμεν ἀδικούμενον, ὅταν παρυσιάζονται μεσαιωνικαὶ καὶ ἐξωφρενικαὶ περιπτώσεις, ὅπως εἰς τὴν Κοζάνην;

Πῶς ὁ ἅγιος Κοζάνης δὲν μετῆλθε πᾶν νόμιμον μέσον διὰ ν' ἀπαλλάξῃ τὴν θεόσωστον ἐπαρχίαν του ἀπὸ ἕνα θλιβερὸν νεόπλασμα, πὺ τόσοσπον σπλῶνει τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπαναφέρει εἰς τὴν μνήμην τοὺς σκοτεινότερους καιροὺς τοῦ κόσμου; θ.μ.δ.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ: ΣΩΤ. ΛΑΣΚΑΡΙΔΗ - ΠΕΡ. ΑΛΕΞΙΑΔΗ
ΒΑΛΛΩΡΙΤΟΥ 14, ΤΗΛ. 536.910 - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΣΟΦΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΣΟΦΙΣΤΙΚΟΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΝ

32

29

1952

МОНГОЛЫН
ТӨРӨД

МОНГОЛЫН
ТӨРӨД

Σταθμικοί Σχηματολόγιοι

Σταθμικοί Σχηματολόγιοι

31
32

31
32

ΛΟΓΟΤΕΧΝΗ
ΥΠΕΡΑΣΤΑΣΗ ΚΙΒΩΤΟΣ